

המצפה

עתון שבועי

לכר עניני הדת, לספרות ולמדעים ולכל עניני היהודים.

יוצא לאור בכל ערב שבת

מהיר החתימה על "המצפה" עם
ההוספה הספרותית החדשה
"רמת המצפה":
באוסטריא-אונגריא:
לשנה . . . . . 7 כתרם
לחצי שנה 3.50
לרבע 1.75
כא ש כ נ ז:
לשנה . . . . . 8. — כתרם
כיתר הארצות:
לשנה 9 כתרם — 9.50 פראנק.
על "המצפה" בלי ההוספה הספרותית
אין להתוב.
אין הנחה מהמחיר.

מחיר מודעות או הזכרות לנפטרים
לפי גדל השטח.
ברכת מז"ט חצי כתר. בראש הגליון
שני כתרם.
גליון בודד 12 הלר.
המשנה מקומו עליו להודיענו מיד לא
רק שם מקומו החדש. כ"א גם שם
מקומו הקודם.

קאנטא של פאסט-שעק נומר 76.918
הארסה לבית המערכת ולאדמיניסטריציה
„S A M I C P E“
ul. Św. Sebasjyana 32. Kraków.

Kraków, 22 Marca 1907.

גליון יב.

קראקא ד' ניסן, פ' צו תס"ז.

כמעט כל בן כפר מכין עתה בעניני הפוליטיקה והוא יודע, כי הליאך גול ממנו את ארצו ואותו כבש לעבד נרצע, השנאה והקנאה אל הפריצים הורכות ומתגברות עד למדה נוראה ואם הלילה יגיע הדבר לידי התפרצות אז יהיו היהודים הקרבנות הראשונים. ליהודים יזכרו לא לבד את עון המקולקלים שבנו, הלוקחים נשך והמרמים את האבר במסחר וקנין. כ"א ינקמו בו עוד בראש וראשון בעד עוונם הפריצים ככהינה המדינית. ואהרי שבמעט שרישה רבעי היהודים בג' יציא גרים בקרב הרוחנים ומתפרנסים מהם. לב עלינו להזהר עוד כיתר זאת, לבני הקניז את אלו ולבלי השריש כלכם את הדעה, כי אנהנו עוד העולנו לשעבודם, אנהנו הרבינו את משא העול שעל צוארו. ואולם מה שהנידו אז בדרך השערה וסברא נעשה עתה לעובדא קימת. הציר הרוחני ד"ר קורול הידיע ביום הששי שעבר ביישיבת ועד המדינה גלו לזאת את החלטת הרוחנים, כי אם יוסיפו היהודים להצטרף אל הפולנים בכדי לרכא את העם הרוחני החלש, אז יגזרו עלינו בויקוט (הרס) ולא יבואו עמנו בשום מגע ונשא מסהרי וחברותי! — — —

בעצם הדבר עלינו אמנם למחות בחוקה כנגד איומים כאלו, לא עבד ישראל ולא יליד-בית ואין מי שהוא יכול לדרוש מאתנו, שנתמוך בו או נהדול מתמוך כמו שיש לנו חפץ בו. דרכי איום כאלה מזכירים לנו את השוביניסטים הפולנים ברוסיא ואת איומי קרושבן וחבריו. ואמנם רק מוסקלופיל כד"ר

הפולנים הוא — לפי דבריו — שדוך של השבון, יען כי יש השבון לפנינו להתבסות באדרת הפולנית מאהרי יתהם נתני לחמנו ואם נבדל מהם הם יכולים להמיתנו ברעב.

מבלי לדבר על העלכון הגדול לכלנו, הבלול בהשגת החובות האזרחיות באופן אשר כזה; מבלי לדבר על החרפה, שגשא עלינו בהודע לגוים, כי רק מסחר וקנין הם לנו זכויות האזרחים ואנו מוכרים אותם עם זכויות האדם הקשורים בהם כשביל הנאה פורתא של חנונים, הנה נסו עוד אז המעמיקים להשוב במצב היהדות הנליצית להוכיח לו, כי לא פהתה ולא קטנה היא הסכנה הנשקפת לנו גם מצד הרוחנים. אלה האחרונים כבר עכשו נושאים עלינו עון בהושבם אותנו ואולי לא שלא כצדק — לשותפים עם בעלי האחוות המנצלים את האכרים ומוצצים את לשדם. ידוע כי האכרים הרוחנים ראו תמיד ביהודי את באי כחו של הפריין בעל האחוה ואף אמנם הרבה פעמים הנהו כזה באמת. מן היהם הזה של האכרים הרוחנים אלינו כבר היה לנו לסבול הרבה וגם כל הטרנדיה הנוראה בדבריו ימינו הידועה בשם „ימיהמילניצקי“ היתה רק התפרצות השנאה הזאת מצד האכרים הרוחנים אל היהודים, כתחלה מרדו הרוחנים בפולנים אדוניהם, אבל בדרך הלונם צרפו גם את היהודים להוג „שונאיהם“ ולקחו בהם נקמות, יש אפוא להזהר — כך טענו אז מכקרי ביק — שלא יהיה בדבר הזה עוד הפעם, הרוחנים הולכים ומתכבדים כמובן הפוליטי.

להמאירשים
ש. הרמן
שולה את כרכו
עמישלני
ומ. ריינר
צבי שרפשמן.

בין הפטיש והסדן.

עתוני השוביניסטים הפולנים זה כבר הלכו עלינו איומים, כי נקום ונקמו בנו בעד חפצנו לחיות ככל האדם ולדאוג לחיינו אלה עם פוליטיקה יהודית בלתי תלויה בדעת אחרים. ומה שהנידו אלה רק ברמז, הוסיפו לכאר לנו בשפה ברורה, עבדי הקלוב הפולני היהודים, המתמרים להיות מנהלי העם הזה, עוד הד"ר ביק המנוח הכריז ברבים ואהריו החזיקו ההולכים בדרכיו, כי רעה נוראה ואסון גדול ממימים על ראש העם, אלה המיעצים לו לעזוב את דרכו, אשר עד הנה, הרמנע מהיות עזר להמדכאים כנגד המדוכאים וללכת בדרך שמתנה לנו ראינטרס הישר של העם העברי עצמו. הד"ר ביק לא היה מתבולל בו במובן, שדרשני ה„אחדות“ מציעים אותה לפנינו, הוא לא הניד על עצמו, שהוא פולני ואף לא הכחיש במציאת הלאים העברי, ואולם בכ"י הויק בשטתו, כי אין ליהודים כנליציא להפרד מעל הפולנים ולעשות פוליטיקה יהודית שלהם, באשר — כך טען — סכנה נשקפת מזה לאינטרסי היהודים. גורל היהודים קשור בגורל הפולנים וכחסד אלה האחרונים אנו חיים, השדוך עם

ומבלי הכעירונו כלל מעלה היא אד כעשן מפיו. אחז הצעיר ממנו, בקנאי כאחיו, עוב את התקפלות מצחו — אשר עסק בה עד כה, כהפצו להיכה אם קמטי מצחו דקים, זה סימן שהוא מלא מצות ברמז, או קמטי עבים, ומלא הוא עברות בעשו — גלגל גם הוא לו צינרה, והאחים התחילו מתחרים, ולדגלי התהדרות המציא הבכור המצאה, להוציא אד מאפו, ממש כמו הגדולים, בשעת עשנם צינרות...

אברהם דתר אהר איזו עצה, איך להטיב את גורלו, כבר נראה שאת חרפת הרעב והקיר, החרפה תדכאוה לדרת שחת, היא עמד במריו, לבלי פשוט את ידו לאחרים, אבל כלום היתה לו ברירה? צפיעותיו ידוא... היב היא כמוונותיהם... הזכר היא איך לבי הכה, ואיך פניו קבצו פארור בנשתי בערב שבת בין השמשות אל י. הציוני, אשר ידו תמיד פתוחה, והתחיל מנמנם. כהר לו אמתלא, שיליה לו גמלת חסד על חשבון העבודה הבאה... כשנתן לו הלו אגרות אחרות בתור נדבה... לא ידע מה להקדים לקנות, אם חלה אהת ורג מלחה אז שתי חלות... ואיך אורו פני בני ביתו בהביאו החרדה לפנות ערב שתי חלות ושני נרות בערה להדלק... והמלים הותר דוקרות כחיו: בערב בשעת הסעודה, בפרום לו ילדו פרורים אהדים מפרחם חלה שלו, והשמיע בצחוק ילדותו מהרס אשיות הכף: „הפרחה הזאת היא

כאהר החרדים האלה תשמע שיהת אם עם ילדה: אמי! התבונני נא וראי איך יפים הם הפרחים המצויירים בזה, ופה העץ עם נטישתו הרחבות... האמנם, יפים הם? הוטים לזה כל בני אדם, או רק הילדים הטובים, איש אינם מצוירים לאם, לתת להם בכל רגע להם... לא מתמדי — עונה האם הצנומה — לאילנות ולפרחים יפים כאלה לא יזכה כל איש, רק אנהנו הטובים, אשר איננו מסצורים כדי לתת לנו הרבה לחם. תמורת העצים, שיש להעשירים, להסיק כמו את תירוהיהם, רצה די לזכותנו בעצים יפים כאלה...
„כן אמי, לא להנם מזוהד האב הטיב, לכלי הית ברנ...“

* * *

ממל החרד הזה, מתפרצת מהאה מפי אברהם הסמרטוטן, נגד רצונו של העשיר משהלי ראש-הקהל: להטליא את בנדי ולבלי ליטלם, כפי הצדק... פניו מלאי זעם ומפיקים תהנונים ורהמים על אשתו, המוכרחה להספיק מזון לילדהה הצמודה לרדה, ולבלי בוא אכל אל פיה כלל.

ילדיו שוככים במטת-ספסל ומתכסים בשמיכה, לבלי יחדר הקור העצום לנרמיהם. הבכור בן חמישה משתמש בהדמנות הקור, וגולל לו ספירוסה מקטעי ניר,

פיליטון.

קטעי אנחות.

נמסרו לדפוס
ע"י שלום שמרייט.

רחוב אשר מלכד החומה האחת, של הויט החופר בנדי עשירי העיר, יראו רק כחם כפופים ועגומים ומטים לנפול, זה הוא „רחוב מצודים“. דררי הבתים האלה הם סלם די על די, כספניהם הקורות גלויות. הקרקע אינו מורצף, כי אם מלא גבנונים ונומנח, ובהמים השלג כהרף, מתמלאות הגומות מים וכצה, כתליהם שדההרים-יחזקים כדיריהם... דיריהם הם „נודתי הרגא“. כל מיני בעלי מלאכה, וגם בע"ב אשר לא השיגה ידם לשכור להם דירה ברחוב האמידים.

מדתים האלה עולה לאון, אייש לעתים קרובות נאקת חללי כפן, ביהוד כהרף קשה, בעת שהשלג מכסה את גלי האשפה, את השליליות הזורמות שם ואת כל חלאת הילדים המפודה לפני החלונות תשמע אנקת חללי כפור... שמישות החלונות משולאות בשברי זכוכית או בסחכות, ומצוירות הן בספרים יפים ואילנות, אשר שום עשיר אינו זוכה לזה...

ענינים מדינים

שמן חדש למדיארים. באונגן יושבים, מלבד יהודים, רומנים, סלובקים, רותנים, קרואטים וסרבים, גם המון אשכנזים במערב ובדרום המדינה. עד כה רק העמים הסלבים והרומנים תבעו את זכות לאומותם, אבל היהודים והאשכנזים, ששניהם משותפים במדת ההתבוללות בעמים אחרים, היו תמיד נאמנים לאומה המדיאית השלטת. עתה התעוררו האשכנזים להתחבר למוצק אחד ולתבוע זכותם בתור לאום מיוחד. הם דורשים זכות בחירה שווה כללית, זכות ההשתמשות בלשונם בבתי הספר ובכנסות, זכות אספות חפשיות ובכלל עשו להם פרוגרם כרמות פרוגרם של האשכנזים הלאומיים הקיצונים. המדיארים רק 45 אחוזים ממאה יושבי אונגן הם ורק כסמכה על היהודים והאשכנזים, שחפצו קרבתם, להיות עמם לעם אחד, יכלו להחגבר על ידי הלאומים, עתה, כאשר יפרדו מהם האשכנזים יש, לחוש, שגם היהודים, האוהבים לחקות מעשי אחרים, יתעוררו בסוף לחברה, כי לא ממעי ההונים והפינים יצאו, בראם ממעי העברים ויתפדרו גם הם להיות — יהודים, והמדיארים ישארו המועט בארץ. עתה קרוב דבר פירוד אונגן מאוסטריא לצאת אל הפעל, אבל כאשר תפרד אונגן אפשר שלא תהיה כלל ממלכת מדיארים, בראם ממלכה של קבץ לאומים שונים.

הריסת בית הרומא. הרומא עוד לא נחרסה, אבל היכל הרומא נהרס התקרה נפלה ולראובן לב הפטריוטים נפלה בשעה שלא היה שם ושיבת, לאמאנים באותות ומופתים בין הרוסים יש עתה שדה רחבידיים ליצירת הכלים ומחנות שוא. זה אומר כי סימן דע זה להימא, כי ביוזה נהרס וזה אומר אדרבה סימן טוב הוא, כי נצולה את הוא, כי כל נכלי איביה לא יגעו בה לרעה, והיוצעים את הנעשה מאהורי הקלעים אימרים, כי אין זה כל סימן, כי הבית עומד זה קני שנה וכאשר הקציעה אותו הממשלה להיכל הרומא, מסרה שבע מיליונים לפקידים ולבנים, לתקן את בדיק הבית והם חלקו ביניהם את הכסף ועשו מלאכתם רמה, מבנים ירעו מראש, כי הבית ירוע וסכנה להכנס אל תוכו, הישמאליים בדומא אמרו, כי הממשלה הבינה בדרך רשת לצירי הרומא למען יפול הבית עליהם, בכל אופן נפסקו הישיבות והרומא עדיין לא התחילה עבירתה.

יש על המצפה

דלות היהודים בועד המדינה. דיר נתן לעווענשטיין קבל רשיון או נכון יותר פקודה מאת אדוניו תקיפי המדינה, לדבר בועד-המדינה על-אדות עניות היהודים בגליציה. ומה לא יעשו האדונים האלה לפני בחירות חשובות כהנחירות הנכחות למעצת הממלכה, בחירות כלליות ושוות לכל, שלא נסו עוד בהן? הכל מכרחים הם לנסות, למצוא עוד הפעם הן בעיני העם, אצל הרותנים אין להם עוד מה לאבה, אתם הם מתהלכים בקרי, אתם הם מראים, כי יש ארונים שופטים בארץ, אבל אצל היהודים לא אכדו עוד הכל, עוד האינטליגנציה הזקנה היהודית חיה, שהסכינה ללקק תחת שלחנם ולנשק ירים גם בעת שהודים האלה פשוטות, לבקש מהם עזרה, עוד ראשיהקהל שפוסו יענקלים ומשקות לא מתו, עמם אפשר עוד לרבר, ולא הרבה, אן צריך להתוכח עמם ולהוכיחם בראיות ובמעשים, כי רק טוב ליהודים לאבד עצמם לרעת ולהטמע בין הפולנים, כאז כן עתה די לצוות, לשלוח פקודה בסתר עיי אוי משקה נאמן, לאים על ראשיהקהל ועל הרבנים, אבל בכדי להכריע נגר צעקות היהודים הצעירים עזי-הפנים, הכופרים בעקר לאומות הפולנית של היהודים, יש כבר צורך — או לעינים שכך ראות! — להכפיח ליהודים דבר מה עם הפקודה לעבד באמנה את הפריץ, ובכך קבל לעווענשטיין רשיון, להעיר על שאלת היהודים בועד המדינה, שהיה עד כה סגור ומסגר לעניני יהודים, כי הלא ידוע לכל, שאין כלל יהודים בגליציה, בראם פולנים ורותנים, ולווענשטיין זה, האמת נתנה להאמר, שידח הרבה בזמן האחרון בעניני הכלל, שכי מאה ריקים רולכי בשל מן דשוק כלביב, הקהילים לאספה וצוה אותם להחליט התלשית לפי פקודה אדוניו אנשי המועצה הלאומית הפולנית, ואת החלטה הזאת שלח עם הזוהרות נקם וזכח אל ראשי הקהלות ואל הרבנים, יסד ארגוניציה

שאלה זו צריכה להעסיק את עושי הפוליטיקה משני הצדדים, ה"מתבוללים" והציונים גם יחד והיא צריכה לישמור עליהם, לבל יעשו משנה אשר תהיה אסון גדול לכלל האומה, הננו בטוחים כי אותם הפור ליטיקים היהודים, שלבם לעמם והם הסוים על ממונו ועל דמיו לא יעשו צער נמחר ולא יסכנו את כלל ישראל, וצריך להעיר, כי הרבה יותר תהיה הסכנה גדולה מצד הרותנים, שהנם עם גרף ונגרש וכל העולם הנאו משתתף בצערנו, מאשר מצד הפולנים שהנם בכ"ז עם קולטורי וכתור אדוני הארץ הם השוים באחריות המוטלת עליהם...

ואולם מה שחפץ הייתי להגיד בזה הוא, להראות על המצב האינורמלי, שאנו נמצאים בו, שבין כך ובין כך רע ומר לנו ובוז אני רואה את היחס הישר בין הפוליטיקה הציונית במדינות ובין עצם הציונות הפלשתית, כל כמה שאנו מתעמקים בפוליטיקה המקומית ובוהנים את המצב בגלות, כן נבוא יותר ויותר אל ההכרה, שכל עבודתנו פה אינה אלא הצייר מזור אפילו באופן היותר טוב, מעמדנו בין הגוים בתור מועט הלש בין רוב תקיף עושה כמעט לבלתי אפשר לנהל פוליטיקה, כמו שמנהלים אותם אחרים בשבול תועלת ממשית, הננו עומדים בפרוודור הראשון של פוליטיקה מקומית: בחידת צירים לפדלמנט וכבר עכשיו אנו נבשלים באבני נגף ונדתעים לאחורנו, כבר עכשיו אנו רואים, כי אי אפשר לנו ללכת את דרכנו עד תומה, כי עלינו יהיה לותר הרבה ותורים ובלכד שלא להקניט את האוונים, כי עלינו יהיה למחול עי מהצית זכויותינו מיראה מדבר פן יעלה לנו הנצחון בדמים מרובים...

וכל אשר נוסף להתעמק במחשבה זו בן נבוא יותר ויותר אל ההכרה, שאין תקנה לעם זה אלא בפרדת שלמה מן הגלות, מן המצב התלוי באחרים, מן העבדות הנצחת; ופרדת שלמה אי אפשר שיבוא בארצות הגלות, במקום שאחרים ולא אנו האדונים... מי שלבו כואב לעמו ורוצה לראות בנחמתו, הוא מהויב איפוא לשאוף לתחיה בארץ האבות וכל כמה שההרכבה הזאת תגבר בלב התמונים בן התגבר ג"כ ההכרה, כי הגלות היא גלות אף אחרי שנשיג בה שווי זכות ואחרי שנשיג את התקונים בחיינו ככל האפשר לתקן בתנאי היים באלה, ובה במדה שהתמונים מכני ישראל יתחילו להכיר בגלותם וכל שתתגבר שנתם לגלות זו, להוי הגות, לתעבדות הנצחת, כן תלך הגאולה הלוך והתקרב...

„בשתחפצו-אין זו ברותא“ משה קליינמאן.

קורול יכול היה לאהוז בתם, בודאי עוד העלים תחת לשונו מה שחפץ היה באמת להגיד לנו. אין ספק, שבלב נכונים צוררי היהודים האלו לעשות בנו אף פירות כמנהג רוסיא ורק בפני העולם התבישו ודברו ע"ד בויקוט אקונומי לבד, אנו צריכים איפוא למחות כנגד נסיונות של אונס וכפייה עלינו במה שנוגע להפישנו האזרחי לבחור באשר נחפיון, אבל יחד עם זה מן הראוי, שנתן אל לבכנו ונכחון את המצב שאנו נתונים בו: הננו נתונים בין הפמיש והסדן ואין ספק כי בין כך ובין כך המכות ירדו בנו, אם נוסף לתמוך את הפולנים כאשר עד הנה תהיה בנו יד הרותנים, ואם נעבוד על צד האחרונים יקדישו עלינו הראשונים מלחמה אכזרית.

אלו הבינו זאת מנהלי הפוליטיקה שלנו, היו משתדלים בכל עזו להוציאנו מן המצר הזה ביצירת מחוות יהודיים מובדלים לגמרי ובלתי תלויים בשום אומה מן האומות המתנגשות בניידים, אלו היו לנו במדינה זו עכ"פ אותם ששת או שבעת המהוות שהבטיחו לנו אבל לא נתנו לנו, כי אז היינו יכולים לבחור בהם כפי ראות עינינו, מבלי להקניט את מי מן הצדדים המריכים, אבל עכשיו באשמת עושי הפוליר טיקה שלנו הננו נמצאים במצב כזה, שעלינו לבחור אך באחת משתי אלה: או להמנע לגמרי מהשתתף בכהירות ולהוציא לנו לעצמנו משפט מות פוליטי, או להכריע את הכף לצד אחד ולהחולל עלינו התנגשות הצד השני.

הספטיסטיקה מראה, כי אין אף מהו בחירה אחר, אשר היהודים יהיו בו אדונים לעצמם ויוכלו לבחור בכה עצמם, בכל המהוות, שהנם יהודיים כביכול, מספר אחינו מנעו שם לכל היותר להמשים ואחד אחוז והצלחת הקנדידת היהודי תלוי בסעד של העם האחד או השני, ואחר שבפוליטיקה כלל גדול הוא „שמר לי ואשמר לך“, לבן אין שום אפשרות להניע לבחירת יהודי אם לא נבוא מראש לירי הסכמה עם העם האחד או השני, שיתמוך את נבחרינו על מנת שנתמוך אנו כמקומות אחרים את נבחריהם, והנה הפולנים אינם מסתפקים בתמיכתנו במקומות שהם הרוב; הם רוצים עוד שאפילו היהודים האחרים שנבחר כל יהינו לתקרא כשם יהודים, כ"א יבנעו להקלוב הפולני — דבר שהיהודים הלאומיים לא יוכלו להסכים עליו מטעמים לאומיים וגם דמוקרטיים.

ובכן, איפוא, מה לעשות? איך נצא מן המבוכה הזאת ולא נכשל בשניאת פוליטית, שתוצאותיה יכולות להיות מעציבות מאד?

ההתאוננות המדה הזו, נדרקה באחד מהדרי „מצרים“ מפי משה סרסר בהבמה, באוני שכני, אשר נכנס לחדרו להתחלק אתו ב„הגעוים“, שנבלו גם בחלקו הוא... אונתים קולטות את הציונות המסופרות ומתבקרות בלב. פני שניהם מפיקים פעם ובוז ומעוררים החמים בלב הואיהם — אשת משה וילדיהם, מעיני האשה נושנות טפות, טפות, וילדים אשר התסבלו עליהם — ככל עת השתתף נפשו של איהם בחוק שכנס — מעל יושבים על מדוכה, ומתיעצים אך לעצור בעד הרעה, ובראותם את הרמונת המתגלגלת מעיני האם, שערו בנפשם, כי תחלתם נכונה ואין תיופת למכתם, התחילו בימים בקול, מעיני „גדולים“ התגנבו מבלי משים, שתי דמעות, ינקפאו עלי לפתותיהם השקעוריעות...

זה הוא קלסתר „רוחב מצרים“ ופרצופי ירדניים הע"ת המכיל ב"ה. הפרות אופרות: אונים לכתל... ואני לא כן עמדו, כי אלו נתאמת המשל הזה, כי אז הלא נקלשו הדי האנתית האלה, המתפרצות מלבתי שבורים, בהבתלים, וסללו להם דרך מבינם, והיו מתאגדים כלם להר אחד צוה ככוכביא, מועזע את העולם מקצהו ועד קצהו... ולו התמוזו והתנשמו כלם לגוש אחד, כי אז הלא הטיבדיה היתה יותר נראית, ואולי אז תקל לאמללים.

מקום בשר, כמו ככל שבת... כלום אפשר להיות במצב כזה גם להבא... מקנא הוא בנעדי החיטים, משתכרים ומתלכשים יפה ומתכלכלים ביוחה, וכל נער פיוזה, קרקפתא ולא מנה עיר תפילין, יונה אתי הכלים, בעת שהוא טע ברע...

עיני התכסו בערפלות בהביטו לבני ביתו ובהגותו בהסכמתו, שנגמרה במהו: לעזוב ולרחיק נדוד לעיר אחרת, אולי ימצא שם כמה לכלכל את משפחתו, אף כי טוב לו לאכול פת הרבה ומשפחתו עמו מלונד לעיר אחרת, אבל מה לעשות? אין ללהים נד הצון ה... *

... לנו צנורות ההטפעה נפתחו, היהודים נתעכבו מסבת התפרצות מנפה בכנסות, ואין מוצא ללחם, לבי עלו דוי, על טפי האומללים, אשר מסבת „רוסי“ נמנעים הם ללכת לביהים ול„הדר“, גדלים ללא תורה, אין להם כפית מקור, ולקבל בני ילדים הנם, שחלקו מיסוד הכרון הירש לעניים, זה לא לפי כבודי „רוסי“ גורם לדתי אמללי, הוי היינו תלואים לנו מנה, ועשייני ונאים זאת ואינם נוקפים אף באצבע קטנה, להחיש לנו עזר, לולא עמדו מנגד להחברה „גמלת חסדים“ יתמכו בימינה, כי אז הלא היתה לה היכלת להלות יתד מכפי שהוא מלוה ויובלני להלחם עם החרף העזו...

הדישה של פולני בעלי דת משה לעמד בפני נדודי הדרום הסרוס מאחרי מאשרי העם מן הדור החולף. יסר עזון פולני יעדושישני, לחדש את ראניטציה למיבת הפשיעה בישראל ודבקות בפילנים באמונה שלא על מנת לקבל פיס. ומופת לכל היהודים הגהו לעוונשטין בעצמו. הוא עובר שלעמלים במלוא מובן המלה, רק מתוך התפעלות מצדקת האימה השלטת. מתוך התפלאות על גדולתם וחוקתם. מנדש למועצת הממלכה אינו דורש. אבל חשק גדול היה לו להספה עיפו למעצה הלאומית הפולנית. כי מי פולני נאמן כמותו ומי שיה יתר בשביל הלאום כמותו, אבל לא! כן רב בישראל והתן מלוח כרכית יהודי לא יבא בקהל מנהלי הפילנים. ולעוונשטין קבל נודדינו באהבה ולא התרעס. אדרבה, עתה הוא שמה, כי יש יכלת בידו לעבוד את רבותיו שלעמלים. להראות את היהודים איך גם הם חובים לעבד את האימה השלטת. גם את רשון הדבור בשביל היהודים לא קבל חלילה לטיבת היהודים. כי מי הם היהודים? בני עמו אינם, כי אין בלל עם יהודי, בני אמונתו אינם, כי לי הוא מתקדם ואין לו אמונה, הוא פולני נמור. ומסורת נפש היתה לו לפחוח פה בשביל יהודים. אבל מה לא יעשה פטרויש נאמן בשביל עמו הפולני? הפריץ צוה לדבר עתה טוב על היהודים. כי הוראת שעה היא לפני הבחירות ועל הפטרויש לשמוע. ובכן דבר, אבל חכם פיליטי כלי יודע לצאת ידי חובתו. מבלי שיכירו חבריו כי בתור בן יהודים הטילו עליו את החובה הכלתי נעמה הואת. בהקדמה ארוכה באר מקודם. כי בתור פולני הוא מרכר ועל נקודת-מצב. אחרות הלאים הפילני הוא עימד. שאלת היהודים אינה חשובה חיו בתור כזאת. כי היא רק שאלה לאומית פולנית וסוציאלית. עניית היהודים בגליציה אין לתאר. עניס ודלותם עובדים כל גבול ויש לעשות מה כשכילם. התקדמות המדינה במקצועות שונים וגם בהשכלת החקים נרמה רק לזק הרלים האלה. כדברים כאלה וכאלה תאר הרבין הפילני בן הרב היהודי את עני עמנו במדינה. לפי זה יכול השומע להשוב, כי המסקנה תהיה, שיש לרחם על העניים. כי הלא סוף סוף אורחים הם בארץ הזאת ומשרמי מסים כבדים ואין מן הישר להציעים לבאר שחת. למען הוינו ביה לאחרים. אבל לא! ל. המתקדם ובעל הנמוס לא ידבר אילת כזאת. לרחם על יהודים? רק שחוק הוא לדרוש כזאת. השויס הם לרחם עליהם? הלא רק יהודים הם והדובר מי היא כי ימליץ בעדם? צריך רק לשים לב למצב האובדים, יען כי — עניית שמונים רבוא יהודים היא סכנה להחברה הפולנית. העניית תיכל חיו להביאם, מי יודע, לידי ציונות או לידי סוציאלות. האין זאת סכנה עצומה לפטרויש פולנים? ככל אופן תעכב את ההתבוללות. לכן אי אפשר למדינה לשבת בסנוחה וידיה בצלחת. עליה לנסות הכל להטיב את המצב, לא יעצור עוד בעד צעירי היהודים מלהשיג משרות של צבור ולא ינהו עוד מכשולים לפני היהודים בעסקיהם. חוק שווי-הזכויות צריך להיות לא רק להלכה, בראש גם למעשה. הדובר הציע לחלש החלטה כי המועצה פוקדת על הועד הפועל, לחקור מיד על סבות ותפשטות ההתדלדלות בין היהודים בגליציה ובססיון רבא על הוהיפ הודיע את המועצה הוצאת חקירתו וביהר עם הממשלה יציע הצעות כמה לרטיב את יכלת היהודים למצוא מחיהם ולעזור את ננוע הבפן של יושבי הארץ היהודים. עתה ידעו היהודים בשעת הבחירות כי לא לרוק יענו בשביל אדוני הארץ, כי הם ידאנו בעדם, ימצאו להם עסקים, יאכילו את רעביהם וילבישו מעדומים. והססיון הכאה הלא תהיה אחרי הכחירת. או כדירה ביד הועד הפועל לשחוק על החובה שהט ה עליהם ולכל הוותר להודיע, כי עמלם עלה בהיה הנהגת המדינה לא תוכל לעשות מאומה. אשריך המועצה הלאומית, כי יודעת את עת לכל חסין ואשריך כן הרב, כי בחמתך עשית משרחתך כפטרויש פולני נאמן שלעמלים.

מכתבים מרומניה

הנה חדיש האביב בא, לחדיש פני האדמה, לחדיש נעורי כל הויקים, ורוח שישין יתעורר בקרב כל בני האדם. גם לנו החדיש הזה ראש חדישים, כי נהג את אה החרות, הטבע לא יפריד בין בני האדם למשפחותיהם ולתולדותם. אך אנהו היהודים כרומיא וכיתוד במלחמה

נכדלים לרעה מכל המזואים, גרועים אנהו מכל הרמש הרמש על הארץ, אשר גם הוא יקון לתורה בשלוח השמש קרניה אל מחבוא. לא כן אנהו; עוד הקרה נשיו לפתוחו ותחת קרני אור מתיק יכסי השך יאפלה את שמינו, פנינו קבצו פאדור, הננו חיים חי דאנה, חיי רעש, בעם ותתנוות לגלי מרד האכזרים באדוניהם הזכרי האהוזות, אשר התפרץ לפתע פתאם כלבת איש מוכסן זה וזלגנו. בכל הע מוכנים אנהו לפורענות לא נדע שחרה. קללת חי הובצת עלינו והיינו תלויים לני מנוח. הפכה האהוזנה, ישבה השתמשו הכתנים מאשרי העם והמזרים, להוציא המרד אל הפועל. זאת היא: זה שנים אחרות, אשר הצליחו הזכרים יהודים ובראשם פו י שער, להתפשט כמעט בכל ארמת מולדיא, עד כי האנטישמים יכונה „פישערלאנד“. מדי שנה בשנה יסורו הן עתק, פי שלוש או ארבע מאשר ישלמו הזכרים ניצודים יפקיעו את האדמה מידי הרומנים. עקב המתור הרב, שהם משלמים דמי החכירה, הם מברחים לרוע את כל קרקע האהוזנה, מבלי הנה חלקת אימה לשדה מרעה לאכזרים. ואם ינחה להם חלקת אדמה יעמישו עליהם דמי שפירות כבדים מנשוא. מחור הבחמות עליה, כי לא תמצא יד האכר לגדל בהמתו, מאין מרעה. הרב החז העיר המת ההמון על הזכרים. אבל זה כלל גדול, אם אהר מישראל יטא, על כל העדה יצא הקצף. ברוסיא הביאו מעשים כאלה לידי כל הזכרים והרדיפות. גם פה התקבץ בזה חמר השרפה ונקל היה לאנטישטורים הצמאים לדם יהודים, להסית את ההמון ככל היהודים. הם דברו אליהם יום יום: פדקו מעל ציארבים על היהודים, שרמינו יאיש בארצנו יותר מכלל הארצות. להם העשר וכל המרה, להם כל הכתים הרמים, המה ירשו חלקכם וישתחררו עליכם. המה אלמנט מוק, ברוסיא מהדימים ומשקצים אותם ומבערים אחריהם. למלחמת מציה החשב להם לקחת נקם מהם. דברים כאלה נשמעו יום יום ונכנסו עמוק אל לבות ההמון. והמחומה נהיתה. ראשית דרכם היתה אל הזכרים. בקול פחדים הרעמי עליהם, לתת להם אדמה כפי צרכם. כשמעו הזכרים את שאין קמיהם, נבו אל כל אשר נשאים תוליהם, וכאשר לא שמעו המתקוממים שום מענה, התפרצו בערצות כדיות טורפות ועשו שמות ושעוררות בחצרות הזכרים. אח"כ הלכו בקול המולה אל היהודים האחרים, אשר נשארו עוד לפליטה בכפרים, שכן את כל אשר להם, הישחיתו כל רכושם, שאספו עשרות בשנים מימי אבותיהם, אשר נולדו בכפרים, הכום הכה ופצוץ זגרישום בלי המלה. זה היה ביום הפורדים, אשר נהפך לנו משמחה לאבל ומחא להנא. הזאת היתה עוד נקלה בעיניהם, כי הכלו מומה, להשמיר את היהודים אשר בערים, להכחידם כפעם אחרת. פחד גדול נפל על היהודים, אין די מלים לתארם. בכל יום יום יבאו אל הערים אנשים מיכים ופצועים, כל החנויות נסגרו. המסחר נשבת ודומית מות נראתה על כל פנים. במחוזות דו-הדאן, יאסי, סוטשאוו, יתאמצו שרי הממשלה להשקיש את המהומה, בשלחם גודדי צבא וזשנדרמים, ישתדלו להפיס דעת האכזרים, בעשיות אשר כינם זכין הזכרים. אך במחוז בוטושאן לא עשה יד המחוז מאימה. הוא שמח ושוב-לב כראותו, כי עצתי קמה נהיתה. תשואות הן הביעו לאכזרים כאמרו אליהם: אני עמל זה כמה שנים לגרש את הודים, אשר ימצו לשד הייכם יאתם המלחם עליהם, עמדתם לישן על דרכי. אך עתה עשיתם עצתי, הן חן לכם! לישוא היה כל עמל הזכרים אצל הממשלה, לעצור בעד המים הזדוניים. אמנם המניסטר לעניני הפנים שלח פקודה בהזרה המורה, להשיגה על המחוז ולהשיב את המנוחה. אך שר המחוז השיב, כי בננוע אל הרומנים הכל על מכונו, הם ישלחים יושקים ובענוע לזשודים מה לי ולכם? העלי להרג את כל הרומנים בשבילם? דומי אהר יקר לי יותר ממליון זשודים. המניסטר שלח אה מזכירו לבוטושאן, לעשות אנקטה, גם גודד צבא שלח, לשמור את הישלים. אך כטואו הנמרץ של שר המחוז יוסף עוד גפרית על שלחבת השנאה, המתלקחת כלכות העם על היהודים. הם אמרו, כי אינם מספרים מפני הצבא ועוללו מעשייהם הלאה. ואיך היה יכול להיות אחרת? אם בעת אשר סער ההמון להשמירי הכליש את כל שנאתו ככל תקף.

ישר.

כמו לא די היה לנו בכל אשר עשו לנו עד עתה, החלו עתה פדעות נוראות ביהודים, פדעות, אשר תוצאותיהן הן עתה: ההתדללות מאות משפחות יהודים ולעתיד לבא — אלקים יודע מה יהיה לנו! אכרי המתוות יסי, באטישין, הריוה, סוטשבה, התקוממו במספר אלפים רבים ויתנפלו בהמת רצה על כל היהודים אשר במחוזות הנזכרים. השמי את בתיהם כזו את הסוחרות מהתנוחה, וכמכית נוראות גרשו את היהודים מן הכפרים והעירות התזכרים היהודים ואנשי מעשייהם — אשר הייהם היו תלויים להם מגד בכל המקומות — ברחו על נפשם והאכזרים עשו שמות נוראות בבתיהם ובאסמי חבר. ככפר אהר התנפלו על שמנה יהודים (בהם טוהט ועוד „כל קדש“ אחרים) ויבם מכות רצח, אהרי שחתם את כל כלי בתיהם. וכפידילו ופרומישיקה וטורגא-פרומיש עשו שמות נוראות. כל היהודים גרשו עד אהר, וכל בתיהם ועובניהם הוד לבו ולמשפחה, יעוד הגרו לאל, כי בנרחם נשארה להם נפשים לשלל. כל היהודים באו ליסי העיר הגדולה, אשר מוצאה מן התנוחה ישם הרגת נוראות (כאשר התפארו הסטודנטים „זוויני“) הביאו שמה צבא רב מאד לשמור. אך נירא מאד פן הדו לנו החסות בצבא למחנה. באנו שמעתי את אנשי הצבא, אשר שלחו מוסלי לסי, מדברים ביניהם לאמר: חכו נא, עוד מעט ויבא גם עליכם הקרן מצפון הארץ! בפידילו חבו יהודים רבים ואחרי קבלם את חלקם במכות גרשו מיטם כלם מטעם הרשיית, באמרו להם, כי אין להם הרשית לשבת שם. וישר פלך יסי הוציא כזה הרגע הנורא, פקדה נמרצה לאמר: כל היהודים יגורשו מן הכפרים והעירות עד אהר, ואם לא יאכו ללכת, יוציאים בחוקה והאכזרים, בראיהם, כי אין מן היהודים, עשו שעוררות עוד יותר גדולות: הבעירו איש כבתי יהודים רבים. הכו עד מות הנונים יהודים אחרים, את נשיהם וטפם, ויאצו, בגרון כיד, את התזכרים, אשר לא הספיקו לברח, לחתום ישמם על השטר, אשר בו יאכזו את זכותם לעולם על האתנויות אשר הכרון עד עתה! אכר אהר נהרג, ועתה גדולה הדאנה, פן יקמו הסטודנטים ביסי (אשר שמו להם אית אבל על לכוים על מות האכזרי) לנקום את נקמת דמי השפוך ביד יהודי בעמדו על נפשו ועל נפש אנשי ביתו ולא רק האכזרים הרומנים קמו עלינו להשמידנו, כי גם הלוי פכנים הרומים, אשר גם הם ודים בארץ הזאת, גם הם התקוממו למאות וירדשו לרש את היהודים מכל תוה השדה! והעת, עת שממין ובהלה בכל עיר ועיר, ביסלוי ימהרו האמות להניס את בניהם מבתי-הכפר הביתה, ופקידו הפיליציא ישטפו בעיר לצות לפגור את החנויות על מסגרי, פן יהו גם פה שעוררות. נירא מאד פן תהיה, כי אנשי הצבא מתנתמים לאמר: האם אנהו נכה את האכזרים, עצמנו ובשינו? את הזשוי דונים נכה ונשמיר עד הרמה! זכין ודברו גם חיל המלאים, אשר קראום אל הצבא, למען החזיק המשמר. גם כל האכזרים בעירנו ובכל הערים מסביב ידברו ויאמי ככה, הזכרים הויטבים כפלך וסלוי כורחים גם הם ממקימתיהם, ואין איש יודע מה יהי כיום מה.

אברהם.

ברוסיא

אין קפיוצות בטבעי — זהו מושכל ראשון. כל אידיאל אנושי בטרם יתגשם בפועל צריך לעבור דרך ארובה של מאורעות ומקרים המשתלשלים בדרך טבעי ועדן ועדנים יעברו בטרם יקבל צורה פחות או יותר נאותה. את ההנהגה חיסודית הזאת, שהתבססה והתאמתה על ידי הנסיון הארוך של ההיסטוריה האנושיות, לא הפצו לקבל מנהיגי המפלגות ברוסיא. על הדומה הראשונה נזרו חים ורצה רצו לעבור תקף ומיד משלסון חייד עריץ ואכזרי לרפובליקה דמוקרטית, כשהראו לדם על ארצות המערב, שיושביהן עומדים על מדרגה קולטורית יותר נבוהה ושהעבודה האונטיניסית של ההשכלה הנרמטיונית והטכנית התחילה בהן כבר לפני מאות בשנים. ובכל זאת לא קבל עוד גם שם המישטר הממלכתי צורה דמוקרטית אמיתית, כשאמרו להם שצריכים הם לותר לעת עתה על הדישיות הקיצוניות ולהוציא לאש לאט מירי האנטוקרטיה את הזכות. — היו שופכים קיתונות של חרפות וגרופים ומבול של פרוות, רוסיא שאני, רוסיא אינה נמצאת במערב, הפרולטריון הרוסי הוא מין יציר נשיב ונעלה.

שיהיה לחלוץ להפיליטריון העולמי, האבר הוא הרוסי בעל פסיכולוגיה כזו, שהוא עובר בעקשנות מקיצונית לקיצונית ומכיון שהתחיל בריבולוציה לא ינה את ידו עד שינהיג את האחרון, השוויון והתפשי, אלו היו טענותיהם. בדמיונם העז ובתמימותם הילדותית הפך הפכו כל שכיחה קלה להמלחמה האחרונה הנוראה של הפרולטריון נגד השלטון היהודי ונריתת אוזה עצים שלא ברשות ביצרו הממשלה, להתקוממות שמונים מיליונים אחרים, מאז עברה רק שנה אחת, אבל השנויים, שנתהוו במחותיהם של המתקוממים גדולים ורבי ערך כל כך, כאלו עברו עליהם שנות מאות של נסיונות, עוד הפעם נתאספה הדומה ועל כסאותיה יושבים אותם הריבולוציוניים עצמם, שלפני עשרת הדשים הפצו אד ורק אספה מכוננת עפ"י זכות בחירה כללית, השאית ישרה ושוה, ואותם — הריבולוציוניים עצמם, שלא יצו בשום אופן לבוא במשא ומתן עם הביורוקרטיה הרוסית, מפני שחשכוה לגוססת, ויושבים בחיבל הטכרי ואימה ופחד תקפסם ככל רגע, מידאה שמא יפורס, שנית, ויושבים הם מכלי פתוחה פה, נכונים לעיזות וחורים ופשרות, קולם מלא אייבטחון בכחות עצמם, כמה המים נשפכו כמה היים צעירים ורעננים קפדו כלא עת וכמה אלפים רבבות החבאו בכתי בלאים, כדי לבוא לידי המושבל, שאין קפיצות בטבע ושאיין רוסיא יוצאה מן הכלל ושעוד שנים תעבורנה בטרם שתתנשם ברוסיא איתה הקונסטיוציה הבלתי שלמה והדמוקרטית למצהה, שהינהגה זה כבר בארצות, המערב הנרקבי.

המערב הנרקבי, המערב הנרקבי, — הפרוזה הזאת נשנתה ונחזרה פעמים כל כך רבות, עד שמתחילה היא לעורר נעל-נפש נורא, אחינו הרוסים התחסו ומתחסים במין גאווה מיוחדת אל יהודי המערב, יהודי המערב הם בעלי נשמה שפלה ועבודתית, יהודי המערב כבר נתקו את החוט המקשרם אל היהדות וקניניה, ועוד הפעם מה שאפשר בנימיניה, כצרפת וכז' אי אפשר אצלנו, ברוסיא המשוהדרת, ברוסיא היוצאת מן הכלל, ברוסיא שהכל יהיה שם עפ"י המלה האחרונה של הלאומיות והאינטר-נציונליות הנשגבה, המתוקנת, החפשית, ברוסיא אין התבוללות ואין מתבוללים, באותה הארץ הנפלאה אין הטפוס המבוער והמנונה של האסימילטורה, של האשכנזי הצרפתי והפולני, כן רת משהי, המכסה בעשרה צעפים על מוצאו היהודי, הסובל לילות נדודים ויסורי גיהנם על החטוטר שבתטמה, האוכל בפרהסיא, למרות חפין ההקאה ושאת הנפש שהקפוחה, סרטנים על קרבם ועל פרישם המודעווע למשמע מלה יהודית, המציג אילן נוצרי בכיתו בשעה שידו מתרוממת מאלוה, עפ"י ההרגל, לנשיקת המוונה, והמנשק והמלהך את כפית הנלדים של הארמים האמתים, בקשו את הטפוס הזה ברוסיא בנרות ולא חמצאוהו, ככה פסקו אחינו שם, אבל לא היה צורך לחכות הרבה, עוד פחות הרבה מאשר חכו אחינו שכמערכ, כמערב התחיל פרוצם ההתבוללות לכל הפחות אחרי שנים של חפש אמתי וכאן — עוד באותו זמן ישרדם הקדוש עוד לא נמחה ונשטף מעל הוצות ביליסטוק וסידליץ, בשעה שבהדומה ויושבים עד מאה דפוטטים אנטישמיים נוראים הצועקים, מוח ליהודים ובשעה שהריב הפרעות מעופפת עוד על ראשי אחינו האמללים, מומרים ומתבוללים העומדים על סף ההתנצרות, ברוזואים שכעים, ששכחו את העם העברי זה כבר, פנו פתאם אל אותו העם, האחים הרוסים נותנים להם מכות והלכך רוצים הם שהיהודים יהיו יתנו להם — מנדטים, הסן, סליוברג, גרנפלד וגם מקסים בן משה וינבר וכיוצא בהם התאחדו להסתדרות, עממית כביכול, שמטרתה — התבוללות, עד כמה שלא יכסו על היסוד העיקרי הזה בולט הנהו די צרכו, מלחמה עם הציונות, מלחמה עם הלאומיות, הוסיא היא איין מולדתנו, ברוסיא קבור אָשרנו עם האחים הרוסים נלך יד ביד, הלאה ציון וירושלים! — הכל ישן נושן, פומנות ששמענום בארצות יטונות ובזמנים שונים, אין כל חדש תחת השמש, ומה הם עשיות אלפי הצעירים היהודים העובדים בשורות הסוציאלי-דמוקרטית הכללית וגם חברי הבונד? ככבודם ובעצמם? מתבוללים נמורים, מתבוללים שלא מדעת ושלא בכונה ומתבוללים בזרן ובכונה למפיע, המערב הנרקבי, המערב הנרקבי, אבל גם רוסיא הנרקבית.

מיום שחבר בית המקדש אסור לנו למלאות צחוק פיגו — לולא זאת היינו צוחקים בכל פה, הלא בודאי שמעתם עיד הזאב בעור הככש — קומידיה כזו הציגו גם הבונדיסטים, אחד מן הסופרים המושבעים שלהם, מר צביון, הרפס באורנן, פאלקס צייטיני, שורת מאמרים עיד הם, ס. (ציונים סוציאליים) נקראים המה עפ"י טעות, אבל שם הולם נקבו להם הברייה שבאמריקה, סוציאליים (סריטוריאליים), המפלגה החדשה הזאת, שיצאה זה לא כבר לאור עולמנו, רכשה לה כבר שם עולם בנבחרתה ומלחמתה נגד... אחינו, מר צביון מביא עובדות נוראות, שלשמען תסמינה שערות ראשינו, חברי המפלגה הנהיגו טרור נורא נגד אחינו, מתערבים הם בכל דבר, גם בעניני דת, ופוסקים המה פסקים וגזורים נזרות ומטילים קנסות ומציאים משפטי-מוט ואוי לו לאותו היהודי, שאינו נשמע לפסקיהם, כי נוקמים המה נקמות, שגם הביורוקרטיה הרוסית אינה יכולה להמציאן, לשמע כל הנבלות הללו צריך כל איש ישר להתקומם ולהתמרמה, אבל מה מניחך הוא, שהקטיגור הוא אותו הזאב כעצמו, — הבונד, מתי התהלחם אתם, חברי הבונד, להיות ככשים תמימים? הלא מוכרחים אתם להודות, שאתם הייתם היוזאים הראשונים, שהנהגתם את המקל ואת האגרוף ברחוב היהודים, אתם הסקרנוליסטים לא חמלתם על אנשים ונשיב, על זקן ונערה, ומי שלא מלא את דרישותיכם האגואיסטיות הלא היו היו תלויים לו מננה, ומה זה פחאם התהלחם להודיד רמעות הננין ולהתמרמר על מעשי אהיכם לאגרוף, ס. ס. ? ישר ומסר והפש בשביל אחרים תמצאו אצל הבונד, לא פחות ולא יותר מאשר אצל קרושבן וסיעתו, זה לא כבר יצאו גשטן, זיכטינסקי והד"ר ברוצקוס באורגנים הציונים במאמרים נגד הדיקטטורה של המפלגות הפרולטריות היהודיות וגלו רק טפה מה נעשה אחורי הפרגוד, ובירם דוקומנטים עיד הנבלות שעשו ועיד הלחץ שילחצו את אחינו הפשוטים, — ואז מה גדול היה הסער בארגני הבונד! בנסות נוראה יצאו למלחמה עליהם, את כל המלים המנולות, ההרפית והגנרופים, הרפש ומי מרמנה הדיקן על ראשי מגלי האמת, ועכשו, הפה שאסר הוא הפה שהתירי ובארגנס הפרולטרי מובאות ניב אותן העובדות עצמן, אלא בשעה שהציונים האשימו את המפלגות הפרולטריות בכלל הנה הבונדיסטים קוראים להן בשמות — מהו השם, שתקראו להנהגה כזאת...? צבי שרפשטן.

מקורב ומרחוק.

שונות, בקופנהאגן בירת דניא נוסדה פכריקה לעשות שבר קשה בלתי נוח, הישבר הזה יכול תמצית משרת-שעורים (מאליץ) והמיל (האפפערן), את החמצית הזאת שורים במים המים ומוסיפים להם מעט שמרים ואחרי שני ימים יהיה שכר טוב, יש לקנות כי הכנת שכר באופן הזה תתפשט בכל הארצות והתועלת ההיה, שיוול הושכר, כי לא יצטרפו המוונים לשלם שכר הולכה מהביות גדולות, — בנמל הצרפתי בטולון התפוצץ אוצר אבק-שרפה באניה, יותר ממאה איש נהרגו וכמאה נפצעו. — הקפיטן אלדריו באמריקה התערב, כי ילך על פני המים בנהרות אהיו ומיספי מהלך 250 קילומטר מן אינסינטי עד ניוארליאנס בניעלים, שהמציא לתכלית זאת, הנעלים עשויים מבר ועין ארו וגרלם 7 רגל ושש זרתות, הקפיטן הצליח בדרכו והגיע בשלום אל מחוז הפצו והרויה בזה חמשה אלפי דולאר, — בפ"ל נגד נבחרות עתה בפעם הראשונה נשים אל הפרלמנט, 12 נשים תבחינה ע"פ חוק הבחירה החדש, — בפ"ס בורג באמריקה הצפונית היה שטף מים, שכסה כבדת ארץ גדולה, הגוק עולה להמשים מיליון כתר, מאת אלה פועלים נעשו חסרי עבודה, כל בתי החרשת שוכחים, רבבות בני אדם נשארו בלי מקום ללון, גם אש פדצה שם, בתים רבים ובתי מסחר היו למאכלת אש, — במכרה פחם אצל פורבך בלותרינגן התפוצץ הבל המערה בכח עצום, מאה ועשרים פועלים נהרגו, — במכרה אחר סמוך לשם נתק החבל, שבו היה קשור הסל, שמורידים בו את הפועלים, כיב פועלים נפלו אל הבור העמוק ונהרגו כלם.

הנציב דבר, על הזרות הציר הרתני דיר קורול בוער המדינה, שהוהיר את היהודים, שאם יתחברו אל

הפולנים בכחידות ינקמו בהם, ענה נציב המדינה נראף פטוצקי: הוהרות כאלה סותרות את דיני החוק על הבחירות החששות, אין איפא לכנה את הבחורים לבחיר כרצון אחרים, כן דבר נציב המדינה בפירוש באופן שאין לשעות בדבריו, עלינו לזכור זאת היטב היטב, אנו יודעים כבר עתה מקרים, שבאו פקודות מנבחה אל קהלות ואל יחידים, שתפצו לעמד על הבחירה לותר על תפצו ולעיצות רצון אחרים, אנו יודעים מחוות שלמים שהיהודים רוצים לבחור שם בחורם, שנפישם רוצה בו והם נמנעים מזה מפתחם מפני שר המהון, במקומות כאלה יש לשלוח דפוטציות, בלי כל בושח והדרת-פנים, אל שר המהון ולהראותו את דברי הנראף פטוצקי, שאסור להטות לבות הבחורים לרצון אחרים בכחידות, כי ע"פ החוק צריכות הכחידות להיות חפשיות, מה שאסור לדיר קורול אסור גם לאחרים, יהיה מי שיהיה, כי חקי הבחירות לא נוסדו בשביל הדיר קורול בלבד, אם יגלה אוזה שר את דעתו לראש קהל או לרב בפירוש או ברמז, כי הוא דורש מאת היהודים לבחור בפלוני, או על היהודים, אשר לא אחת היא להם כמי יבחרו, להקהל ולעלות אל השד ולאמר לו בלי כל פחד, כי הבחירות חפשיות הן לפי החוק, כי כן דבר נציב המדינה בפירוש.

גנבת נפש, בפ"מסלא בא נער ירודי כפרי אל בית מקלט הנודים להמיר דתו, הכמרים החביאוהו ולאכזו אמרו, כי נעלם, בעמל עורך הדין דיר ליברמן אצל בית הדין הכרחו הכמרים להוציאו בכושח ולהשיבו אל בית הרב, מ. ק.

לשכה להמצאת משרות חנם, אגודת, פועלי ציון בקראקא מבקשת מאחנן, למרסם את הדברים האלה: הנהנו מודיעים בזה, כי בהסכם לתקנות אגודתנו יסדרנו לשכ"ח להמציא חנם משרות לדורשי עבודה, הניכרו יהיה בקראקא וסניפים ישנם כבר בברודי, דרוהוביש ירסלב, רישא, קולימיא, לבוב, סנדיץ, סטניסלב, סנוק טרינופול, טרנוב, ולושוב ובטיו מקומות אחרים, מתין לנליציא יש רנו סניפים בשטרניכין, סרט, ראראוין ברין, פראג כיליץ, וויין, אך למיחר להעיר על נחיצות מוסר כזה, די להראות על הפרולטריאט חסרה-העבודה המתרכה יום יום ועל העיסק, שיעשקו המתכים את רפנים אליהם, לדעת את ערך המ סד שיסרנו, הנהנו מקוים לפעול הרכה על ידי הסתררות גדולה וחוקה לטובת מבקשי עבודה, מוכן מאלוה, שהצלת המפעל הלויח בתמיכה מוסרית מצד אלה, שיש להם חפץ בזה, לכן נקה, כי גם נתני עבודה וגם מבקשי עבודה יוריעונו תמיד את המשרות הפנויות והדרושות.

Allgemeiner Jüdischer Arbeiterverband Oesterreichs in Krakau, Sebastyan-gasse 27.

אספת הבחורים, מקום הקנפריץ של הסתררות הבחורים בנליציא לא יהיה ברישא, כמו שנקבע בתחלה, כי אם בדעמביצא ביום ב' של חוה"מ"פ.

מעשה רב, בקרטישנא היה מעשה, שלא היה שלום בין שר המחוז ובין ראש הקהל (ה' אקסלדאר) מצד אחד ובין הרב ובין ראש הקהל מהצד השני, שר המחוז הציק להדיק יצוה רחפת את כל פנקסי הקהל ולשלחם אל נציבות המדינה בלבוב, הנהגת קהלה בעיר קטנה הלא היא ביראי למטה מכל בקרת ובלבוב ימצאו מוס בה ודיק ילכר בדבר עברה, וינה פלא, הפנקסים נמצאו כראוי ולא היה בהם כל דבר רע, הנציבות החזירהם אל שר המחוז, להשיבם אל הקהל, אך שהמח לא מהר להשיבם, עברו חרשים ובקשות רחוק היו לדיק, עד אשר פנה אל הנציבות ומשם באה פקודה טלגרפית, להחזיר מיד, עתה נחין להנכס כרהיק, שהעיו פניו לקבול לפני הנציבות, עצה נמצאה, בפקודה מנבחה הודיע הרב, כי ידרוש דרשה בשבת, אף שאין מנהנו לדרוש רק אולי פעם בשבת הגדול, כאשר התחיל הרב את דרשהו נשמעו כביהמיר קולות, ישא! מצד אנשי רחיק, זה היה די, מיד אחרי השבת הונשה קובלנה אל ביד המחוז, כי פלוני ופרינו אנשי רחיק הפריעו את, עבורת אלקים, ביהיר פנה אל הרב הראשי מלבוב המטיף דיר קאריו בשאלה, אם דרשת הרב היא עבורת אלקים או לא, המטיף ענה כמובן, כי כן הדבר (בביחכני שלו כל עבורת ה' עומרת על דרשתו), אך עורכי דינם של הנאשמים לא רצו לסמוך על זה ודרשו לשאול גם את הרחיני די לעווין מרישא ואת הרב המטיף דיר חון מקראקא, הם ענו שניהם פה אחת, כי דרשת הרב באגדה ובמוסר אינה

עבודת אלקים, כי אין חיבה עליו ואין אף מנהג הדרוש. על שאלת השופט: הלא הרב קארול לא אמר כן ענה הרחיב לעווין. כי כן הוא רק בקהלת נאורים, אבל לא בקהלת ארוקים. הנאשמים יצאו זכאים. אבל הסכסוך עיד לא ננמר. עתה בקשו אנשי הרב נקם. וכאשר נגש אחד מאנשי הדין לפני החכה להתפלל, רצה איש מאנשי הרב לנרשו באמרו, כי פסל הוא לעבור לפני התבה, כי יש לו עסק עם פלונית הנוצרית. הנעלב וגם פלונית הנוצרית הנישו משפסם לביד העגשים. מן הרפשי.

רצח מתוך אהבה. הסוחר היהודי מאקס שנברגר בוויין מז פתאם. אשתו ובנו יחידו בן כ"ג שנה הצטרעו כל כך עד שנמרו למות עמו יחד. בתחלה הרעילו עצמם כמורפיום וכאשר לא מתו מיד, ירה הבן על אמו ואח"כ על עצמו ושניהם מתו. בפתקא נמצא כתוב, כי הם רוצים להקבר עם הזקן יחד, וכן נעשה להם. יש להעיר, כי לא על מות מפינסם שלהו האשה ובנה יד בנפשמם, כי הניה להם הזקן.

כשר וטרפה בערכאות. במחוז יוופשטארט בוויין יש בית חפלה ליהודים חרדים. הנכאי נתן עצה לאיזו יהודי ליהר לו חדר לתבשיל כשר ונתן לו הבטחתו כי יעשה עסק טוב. כי אנשי ביהכ"ג יסורו אליו לאכול האיש עשה כן ולא הצליח. כי נודע ע"י עדים, כי המאכלים אינם כשרים והיהודים לא סרו אליו. בעל בית האכל תבע את הנכאי לדין, כי ערב לו בעד עסק טוב. השופט פטר את הנכאי מתשלומי נזק, כי התובע גרם לו בעצמו את נזקו.

שנת עולם. שלשה מצירי חרדים שעבדו בארמן הרהיץ מטשרטקוב ואשה אחת מרופא לנו כלילה בחדרים המצויים. שהקימו שם תנודי פתח ליבש את הכתלים. מן ההכל שיצא מהגחלים הרעלו כלם ובכך נמצאו מתים. האמללים היו יהודים ושמום ריינול, קרעמער ואיערהאן. פנרמית חרדשים. אל. חברת העורה של יהודי אשכנזי הניעה ביום ש"ו לחיז שמועה מכהילה מיליס בהנדה. כי פרץ שם פגום חרש. יהודי אחד בעל אישה ובנים עניים נהרג, שלשים יהודים נפצעו. בתים רבים נכוזו וביותר משלש מאות בתים ובתי מסחר שברו החלונות. בהתאמצית הממשלה נעצר הפגום מהרה, אבל אימת היהודים עודה נמשכה. ח' העורה עשתה את הצעדים הנחוצים, לעזור את הנווקים. — גם מרומניא באות שמועות לא טובות. בסודולא ילויע נכוזו היהודים ביום ה' שנוע שעבר. האסון גדול היהודים הם חסרי כל. הכל לקחו האכרים, שגרו אותם האויבים באחינו. ח' העורה שלחה גם שמה סכום כסף. לעזור לפי שעה, אם לא תעצר הממשלה בחוק יד בחיל צבאה ובפקודות נמירות את השתובנות האכרים. יש לפהור, כי האכרים הרעבים יתנפלו בכל הערים על אחינו לשלול שלל והפגורמית הרוסים ישנו שם. — את ההודעה הזאת קבלנו מאת חברת העורה. קוראנו ימצאו במכתבי סופרינו מרומניא ידיעות בירות על דבר הפרעות. סכותיהן והתפשטותן. לפי הישערתנו היתה יד שונאנו בוויין באמצע. מעת אשר בקרו אכירי האנטישמים הווינים את רומניא ושירי רומניא בקרו את וויין. התחילו הסתות ההמון הנבער ברומניא ביה ע"ז. אבל גם עשירי היהודים ברומניא עזרו הרבה לרעה, בהתהלכס את האכרים העניים באכריות. על זאת נשוכ עיד לרבר.

פגורים. בעיליסאוועטפל בקאוקז היה פגום קמין אנודת. האנשים היזים האמתים שברו הלונות והחריבו בית יהודי. ציר הרומא פרמנט מארסה ריש מחסה מאת הממשלה. ראש המנוספרים סזולפיץ ענה. כי לא יתן לעשות פגורם. פקודי הממשלה השקיטו את העיר.

מצירת כשביל הצר. מפראנקפורט מודיעים את הוזשורנאל הוויני, כי כמו בשנים הקודמות כן גם בשנה הזאת קנה הנסיך הגדול מושל הסן מיד אופה יהודי מצות של פסה. לשלחן פטרבורגה אל גיסו הציר, אל אלמנת הנסיך הגדול פרגא ואל הפרינץ היינריך אחי קיסר אשכנז.

הסתדרות החרדים. נדבר הסתדרות רחריים. שעורר הרב היה יונג ושהוא רוצה להקריא אספה בקרוב בלבוב על ארותיה. נשלח אליו טפס הכרוו הנדפס וזוכתנו שאין בי זכר לכניסת צירי החרדים אל הקלוב הפולני כמו שכרבו עליו בעלי המאמר. החרדים ותנועת הכחירות בניליין, הם שעו בלשונם. באמת לא נוכח הבהיש שיש זכות ליהודים החרדים לשלוח רכ אחד

כתור באיכחם אל מועצת הממלכה. אך בתנאי שיהיה באיכה העם היהודי ולא בכלל באיכה אומה אחרת. שאיכ חקופה זכות העם. עיב לא ניכל להתאפק מהביע עצבונו על ותור הרהיג ר' גדליה שמלקס על קנדיטור לשובת הדיד ביונבאום. איך היה יכול לתור? הרהיג ידע, כי ליהודים החרדים נחוץ ניכ באיכחם ובכל הקנדיטוס אין אף אחד כזה.

מרפש הקהלה - בירושלים. השעוריות הנעשות בקצת קהלות קטנות בליציא ע"י הח"ק, נעשית בירושלם פי שבע, כי שם יש מקום לנכות. שם יש לח"ק עזובות עשירים מאד מומנים שונים, והמון הכנסות קבועות והכל נבלע בכיסם של הגבאים. השבין אינם נתנים גולת יגולו מן החיים ומן המתים, יבלעו הזן זרים במדה גדושה, יסבאו, יתפטמו כעגלי מרכב, כל זים י"ט הוא להם ואת המתים הם נוהגים מנהג בוויין, כי סהורתם הם. והכל על טהרת הקדש, הכל בקדושה יבחסיות לשי"ט. אנו מדברים מה"ק של כולל בליציא המהולל מאד, שקדאנו יודעים איתי ע"י המכתבים על-אדותי (בקרוב נפרסם עוד כאלה). אנשי ירושלם היו היולים כבר בהמם הזה ולא התפרצו עוד. אך לפני שנים אחרות בא שמה גבירתי"ה וחסיד מליציא, ר' מנדל ראנד שמו. הוא לא יכול להביש אל החמס ולשתוק, לא נח ולא שקט עד שיסד ח"ק אחרת, שתתנהל בצדק ובישר. והתקופים ראו, כי הדבר לא יגרום להם הרבה טובה בעסקם, ע"כ קמו בקנאות הדת והכריזו הרם על הגביר המיסר, שמו איתו לרשע מתים הדת. כמובן לא שכחו את החכמה הנפלאה, "כל הדיש אסור מן התורה", אימו על כל הנותנים זים לחכמה החדשה, התרו בהם בקפה פתנסה וביחודה לחייהם — הכל ככל אשר עשו בני אמנתם בקראקא בעת יסוד ביה"ח העברי. ובכ"ז יבא הקץ לישלחן הרשעה, הח"ק החדשה תקום. לעיני רעיש בירושלם, כאלו התעוררה מלחמת נג ומנו.

בבית הספר מורה-דת יהודית: הנך חסור לא יצלת, אינך מכשר לכלום. — התלמוד: אם כן אחיה מורה דת יהודית.

משרה הספרות והמדעים

המספרים בתלמוד.

מאת **אברהם לכנסארמ.**

השפה היא מיתר האדם מן הבמה. בה יגשים את מחשבותיו ורגשותיו ומסרם למחשבת והרגשות הכרה. אולם באמת תתנגה המלות המנות כשלעצמן אך תמונה יותר כחה מערך התרגשות שבבנימויתנו, מאשר יתן המראה השטחי של איזה דבר, על ערך פנימויתנו. הרגשותיו של מבקר היוצרים הם, כל כך דקים מן הרקים ומובדלים זו מזו בהפדיש כל כך החנו, עד שאי-אפשר כלל לקבט, כי בזמן מן הזמנים, תוכל איזו שפה להשתלם עד למדרגת, "מעתיק אמת" להנעשה במערכת העצבים שכנו. המדבר יגשים פעולה מהו כמלה גסה ופשוטה, המשתמשת עוד להרכה מישנים, בעוד שהשומע מציד לו מושג רוחני מהמלה החומרית, ששמע או שקרא, על פי המושג שיש לו מכבר מאותה מלה. נמצא: אשר כל עוד ששני אנשים לא יוכלו לקשר הרגשותם יחד רק על ידי הסוסור החומרי של השפה, לא יגישו לנגח ממש אותן התרגשות כל ימים תוספת ורעיון.

ולא זאת בלבד, מהו של האדם משובלל ומעובד יותר הרבה מהשפה, שהוא משתמש בה. יבבן עובד המזה בהודות ובמהירות יותר ממה יתפסה יכול לבטא, ואין הזמן מספיק, להפדיד כל פעילות כח החישוב להלקי הקטנים, למען ניכל לסמנן כדויק כמלה הראויה. מהטעם הזה עלול מאד האדם להגדר אתיו שטף הלשון, אף במקום שהוא מרגיש, שלא יצא ידו חובתו כסמנו רעיוני כמושג שאינו מדייק, אדרבה, בהשירה והספרות היפה היתה אריגת מישנים רחוקים כצויר פיוטי האבק הטבעי שעל עלי הפרחים. אולם בהספרות הרעיונית המדעית יתעמלו הסיפרים שבכל דור ודור, לפרד הענינים המושיגים ולהגדיל כל מושג ומושג בשם מוגבל ומיוחד. כן

נמצא "טרמנטולוגיה" משובללה ומפלאה בחלק ההלכי של התלמוד שלנו, וכל אחד מאתנו יודע למשל ההפדיש הדק שבין תנ"ך, התנ"א, ורמנינה, מיתכיות, איתכיות, מתקייף וכו'.

לעמט זה אין לכתור כי בחלק האגדי של הש"ס עזובה הטרמנטולוגיה מאד ואינה עומדת בשים ערך לאותה המדרגה של חלק ההלכי. כי בכלל לא התעסקו חכמי התלמוד באגדה רק לעתים הרוקות וכלאחד יד. ומלבד ממה שענף האגדי, לא עמד באותה החשיבות — בתקופה הראה — כענף ההלכי, קשה ניכ יותר להעריך טרמיני" לוגיה, לענינים הננעים לחיי הנפש ולדברים שבלב, כעניני האודת. גם כספרותנו שלפני הש"ס, המלאה פיוט ודיק להפליא, הסרה טרמנטולוגיה ראויה להרגשות הדקות, ונתלו ע"פ רוב באברים הצענים, כמו: אר"ך = אפ"ם, מוסר = כליות, יכו, והרבים ידועים. מישני הטעמים הנוכחים, אין לנו להאשים הלילה את חז"ל, אם נגדו לפעמים בחלק האגדי אחרי שטף הלשון, מה שלא עשו מעולם בחלק ההלכי, הננוע לחיים המעשיים. נכון אני להביא איזה דימאית, להראות על אמנותן של דברי, הם שאינם שייכים לנף הענין, כן למשל בפסחים מ"ט, "א"ר שמואל בר נחמני א"ר ינתן, עם הארץ מתה לקרעו כנה, א"ר שמואל בר יצחק, ומג"ו. המאמר הזה תמוה מאד ונגד מוסרותם הגדולה של חז"ל... אולם ע"פ השטה של "שיטתא דלישנא" נבינה חושב, אם נראה המאמר בתולין כ"א ע"א, "א"ר שמואל בר נחמני א"ר ינתן (צ"ל ינתן) קרעו כנה מטמא כאלה, א"ר שמואל בר יצחק ומג"ו" (עין הש"ס בתולדות רש"י מה שהארץ עוד בוח). כן למשל עוד: בירושלמי פי היה קרא מ"ט: "א"ר ינתן לא מניחא תפילין אלא מפסחא לפסחא, והגירא צדעא מפסחא עד העצרת" (מיכא כרבני יגה פי מי שמת). הראה ישתמש על מאמר זה: ראשית, נמצא כמה פעמים על ר' ינתן שהניח תפילין, שנית קשה להאמין, שהיה ר"י הלש כל כך (עין כתובת ס"ב), שלישית, תפילין כפסה מה עבודתיה? אלא וראו, ישגדורו אהר הלשון (גדרים מ"ט): "א"ל האי מטרניתא לר' יתרה, מידה רבי (פירוש: דין ישתפר). א"ל, המניחא כידה דהאי אתא אי טעימא אלא ר' כסי דפסחא והגירא צדעא מן הפסח עד העצרת... יכן בירושלמי פאה פ"א, "מעשה כרחם אהר, שהציתו בו את האור והיה הולק מן הפסח עד העצרת", וראה ב"ר פי צ"ח. וגם בשבת קמ"ז, "אמר שמואל, כליו שקיינו מדבחה עד עצרתא" ובשבת ק"י, "ישתו לה מדבחה עד עצרתא" וכן בפסחים דף מ"ב ע"ש.

כן אמרו (תולין ס"ט), "השוחט את הבמה ומצא בה דמית יונה", פה נעמד משתאים: איך אפשר הדבר שבהמה תלד יונה? אולם כלי ספק חפצי להודיע ההלכה, אם הבמה תלד שאינה מינה, ותפסו לשון הזה, על שם המאמר, "ר' מאיר מצא דמית יונה להבותיים בהר גרוזים"...

בסנהדרין צ"ב: "מתו יחוקאל לא היו ולא נבראו אלא משל היו... עמד ריב"ז על תלמי ואמר אני מבני בנייהם והללו תפילין שהניח לי אבא מהם". כלי ספק נגדו אחרי דברי המכילתא (מיכא בת"ס מנחות מ"ג), "כית שמאי אמרים, אלו תפילין שהניח לי אבי אבא" לענין בדיקת התפילין.

בב"ר י"ז, "מטרונה אחת שאלה לר' יוסי וכו' א"ל, אמרה הייתי להנישא לאחי אבא... הכי גם כדומא דרשי המקרא, כל הנישא את בת אחותו עליו הכתוב אמר וכו'... אבל כלי ספק נתפסו בשטף הלשון, ממה שכתבו מעט לעיל: "ר' יוסי הוה ליה אנתתא בישא, ונתת ברת דא תתיה. מטעם הזה נמצא גם שטף הלשון "ש"מא יתפה על בת אחותי", ואין להרבות עוד בהגמאות כאלה, היוצאים ממכון מאמר זה.

מעתה מיכן ממילא, שבנקיטת איזה מספר, שרדה השיטתא דלשנא ביתר שאת. בעלי הש"ס הרגישו כעצמם כזה ואמרו: "דברה תורה לשון הבאי, דברו נביאים לשון הבאי, דברו חכמים דברי הבאי ואלו הן, תפוח, גפן ופרוכת" (תמיד כ"ט). אולם גדולי המפרשים ככה מצאו עוד כמה וכמה מספרים, שתפסו חכמי הש"ס מספר ע"פ גזומא והבאי. כמו: אצל הענין של יוסף מוקד שבה וכו', וכנה ביי"ט עיליתא דדינרא" (שבת

אשר להם זכרו כשישן (תענית), מתחילין מן המזון (מנהגין ל"ב), הגדול שברביעין קרא (מכות כ"ג), וכי"ב. ואף שנים בשבתות הקדומות היו דורשים חכמים אצל בלשבת זו שלפני פסח היה דורש רק המיפלא שבחכמים. מישה יקרא הלמן.

השארית החפשיית האחרונה.

על היהודים הנדחים במלכות אכסניא (חמיש) באפריקה נצחו בימי הבינים הגלות נומית נפלאה, בני ככל דבר השיב, שאין מכירים אותו כאשר הדבר להאמין בהגות כאלה, נשכחו גם הם, כאלו אינם. בימים האחרונים, כאשר בקרו נוסעים אחרים את הארץ הזאת והודיעו גם על אהות היהודים, שבני לדבר עליהם, נודע הוא בקורו של מר ס"י א ל ב י מ ש במלאכות חי כ"ה, שהביא מיטע נערים אחרים, ללמדם תורה דעת והנהיגם לארצם, להורות את אהיהם נער אחד לומר בבת מדרש הרבנים בפלורין. היסטוריה עשירה יש ליהודים הם ולא רק היסטוריה של דיפיות נמונה, כי אם גם היסטוריה פוליטית, כי שנות מאות רבות כומנים ישנים משילי היהודים בכל המלכות הזאת גם כשפסקה מלכותם היו להם ממלכות קטנות יהודיות עומדות ברישית עצמן. בשנת 1865 בקר הפרופסור היהודי יוסף הלוי מפארוז את אהיו להם, הידועים בשם "פרושים". והביא מיטע כתבים, המכילים דברי ימי מלכותם האחרונה. עתה יצא לאור הכתב הניישי הזה בתרגום צרפתי. שם כתוב לאמר: אחרי מלחמת כנען, שהאריכו ימים שנות מאות אחרות, בין שבטי היהודים החפשיים ובין יהודי נוצרים פראים, הכריזו היהודים בסוף, כאשר נחלשו, לבקש להם מקום מפלט על הדרד יאמן, ארץ קרה ושממה. שם היו עוד בשנות המאה השני (לסדר) תחת ידי מלכים יהודים מקרובם. בשנות השבעים למאה השני צר המלך הניישי הניצרי באצא מראו את אהת ממעדות היהודים שליש שנים עד שלבחה. היהודים נלחמו נגדו באריות הפוליטיות משונאיהם. וב המלך הניצרי רצה להנקם בהם על המון בני עמם, שנחרבו במלחמה, ע"כ עשה בערמה, ציה להגיד ליהודים, כי הוא רוצה לברוח עמהם ברית והוא מחכה להם אצל מקני-מקני. היהודים נקצו כלם. והלוי המלך הקיפוס וחרגו את כלם. וכפי"ו חיו עוד הנשואים בחרים בטרם זמן רב ובשנות המאה השני הצליחו לבין בחרו מפלגים רבובולקיה יהודית ולבצר את עריהם, אשר על הפלעים. בראשם עמדו ארבעה ישרי צבא נבדו מלחמה ושמחתם כלם, רדו (שני אהים), וואון ודעוק. כל אחד הגון על מבצר אהת. רבובולקיה הזאת עסקו היהודים בעבודת האדמת ובכל מלאכה ושלום אמת היה בינם ובין מעט הנוצרים והמושלמים, שישבו עמהם לבשת, רכבים מהם התנהו. המרת הדת של הנוצרים הפקיע את האכסני-נים תמורה ושאפי נקם ביהודים. כאשר הלך המלך הניצרי למלחמה על עובדי האלילים, השיב אל לבי מתאם, כי להשמיר את אלה, שישפכו דם המשיח הנוצרי, מצוה רבה היא מאשר ללכת למלחמה על עובדי אלילים. בזה נתתם גור דינם של הפלטים החפשיים ומקרה רב הערך בהיסטוריה התהוללת. יהודי הניישים הפראים והכתנים הקנאים מצאו שעת המסור, להנקם בעם הרמם ולבטל הדתו, שהותה להם בעיניהם בעיניהם. הפלטים נלחמו במבחה מפליאה, אבל מתו מספר היו לעמת המון חיל הכנישים, שקנאת הדת עשתה אותה לחזות מורפות. גם לא היה חיל היהודים בידם במקום אהת נגד אייבהם, הם היו נפרדים במבצרים הנקיים זה מזה. הנוצרים צדו בתחלה את מבצר שר הצבא כל"ב. אחריו מלחמה ארובה לכדו את המצודה, הרגו את כל וכו', כלי השאפי שרדו, רק את הנשים הדת. אך אלה לא אבו לנפול ביד איים, בלן עלי על ראש הפלע וקפצו למטה ונחרו במבדו. שר הצבא היהודי רדו נלחם באיביה שנים רבות. בסוף היה אהים להבצע ופסד את המבצר, אחרי שהנוצרים הסתירו, להגון אותו יאת עמם. אך גם הפעם עברו על שבועתם. את המבצר השלישי של נואון לא יכלו הנוצרים ללכדו. או הריש מומת השיע, בערמה הורידו את חילי מעל ההר והרגו את כלם לפי חרב. רק נואון נמלט אל המבצר הרביעי של נדעוק, שלא נלכד עוד. שני ישרי הצבא היהודים נלחמו ימים ימים נגד אייבהם העצומים, שנלחמו להכניעו. אך גרעין ראה, כי סוף סוף אין תקוה להציל את שארית הפלטה.

ומהצד. וכן להם המנים היה מפהים ומחצת (מנחות צ). וכן שתי שנים ומחצת נחלקו ב"ה זכ"ש אם טוב היה ללא נבדא העולם מיטכבא ועובין י"א. המספר הזה מורה לנו, שהיו בתי המדרש של שני אבות הללו מדייני על ענינים פלסופיים בעיון רב, ועסקו ממש באותן השאלות שרדו בהם, המדברים" בין... כי המחלוקת כהודת בע"פ טרם נפרצה כל כך בארץ. כן נמצא להם מחלוקת על מהות הומר החלי על היות הכרואה וכדומה לזה (כ"ד א, י"ד ועוד). אבל בימים אופן אין לקבל המספרים הנזכרים להספורים כמלא מוכן המלה.

(עוד יבוא)

שבתהגדול.

ע"י בשיע איה"ס ת"ל ומה שהקשה במדוי שם. ומה שהיא קשה ביהודי, אם "הגדל" הוא תאר לשבת הגדל לומר, "שבת הגדולה", כי שבת היא לשון נקבה אף בלשון התלמוד, ואם הכונה שבת של הגם הגדול היא דרוק מאד, כמחזיש. ומה שג"ל לשער בזה הוא: כי בספרים דף "א" שנינו: "שאלין ודורשין בתלכות פסח קודם לפסח שלשים יום". ולפי הנראה התלכה הזאת נהגת רק קודם לפסח ולא קודם לשיאר ההגים, כמו שגראה ממה שמביא שם: "שהיו מישה עומד בפסח ראשון ומזוהר על פסח שני וכן כתב הב"י לטו"ה בריש הלכות פסח. ואמר שם הטעם לפי שפסח הלכותו נפישין מטא"כ כשיאר ההגים ע"ש. ואולם מרש"י סיכה דף ט' במשנה מוכה שנים בשיאר ההגים צריך להדיש בתלכות התקן קודם להג ל"י יום (המהדרש"א שם מקשה מזה על הב"י). וכן נראה מתוס' מגלה דף ה' ד"ה מאי איריא פרום. אמנם למעין היטב בכבודות ב"ה יראה שאינו כן, שאמרו שם: מאי פרום פלגא פלגא דמאי, פלגא דהלכות פסח. כדתינו שאלין ודורשין בה"ס ב"י, ומדוע לא תאמר הנראה בתם פלגא דהלכות הגדל, שהיו במשנה שם דף ט"ז נזכרים פרום הפסח, פרום העצרת ופרום ההגה אלא דאי כדאמרן. הגם שיש מקום לבעל-הדקן לחלק: הואיל שכתוב במשנה, "פרום" בכל ההגים ופרום הוא פלגא, היינו ט"ו שהוא פלגא שלשים, וא"כ בכל ההגים צריך להדיש ל"י יום קודם (וכן יראה שהוא דעת המ"א בריש ס"ו תכ"ט). אבל באמת מלה פרוסי במשנה היא מלה זרה סרוק ופרושה, לפניו רק שבן דרך התלמוד להדיש מלות זרות, לפי לשונם, כדי לעשות זכר לדבר. כמו שדרישו במלות, "אפתיקין פרומו"ל ודומותיו. וכן כתב בפירושי ר"ב בעל מוסף הערך בערך, "פרום" הראשון. ומכריז הירושלמי פ"ק הפסחים, שאמר שם: שאלין ודורשין הלכות פסח בפסח, הלכות עצרת בעצרת, הלכות הגה בהגה ובבית הועד (בבית המדרש) שלשים יום קודם, יראה לכאורה הדעת האחרונה, אבל כיון שמביא הירושלמי שם אה"כ דברי הבביתאי: שאלין ודורשין בתלכות פסח קודם לפסח שלשים יום רשכנ אמר בו, נראה שדוקא בפסח הדין כן. וכן יראה שם דעת המפרש. הן אמנם שכל האחרונים מסכמים הדעת רש"י והגה ושלם כ"כ, אבל כבר כתב החק יעקב כפי"ו תכ"ט, שלכן לא נזכר בש"ס ומוסקים ראשונים רק ל"י יום קודם לפסח, לפי שקודם לפסח הוא הוכה וקודם לשיאר ההגים הוא רק מנהגא, ע"ש. וכשיאר ההגים עקר החוב להדיש בהג עצמו, כסוף מגלה ל"ב, גם פסח נזכר שם, אבל שלשים יום קודם לפסח הוא רק בבית-הועד כמזכר בירושלמי הג"ל (ימתרצת בזה קישות הר"ן נחב"ו הודעה מפסחים ד' למגלה ל"ב) — עקר הדעות החכמים, שדרישו לפני העם היו בשבתות כנראה מגטין ל"ה ושאר מקומות. ובשהיו חכמים רבים היה דורש כל אחד בשבת שלו והיתה נקראת לפעמים השבת ע"ש הדורש כנראה מהנהגה ה"ל וברכות כ"ה: שבת של מי היתה? שבת של ה"א כן עוריה היתה (לעמת ה"א). ולפיכך נכל לשער, שבשבת שלפני הפסח היה המנהג, שידריש רק הגדול שבחכמי-הישיבה או העיר, לפי שהלכות פסח רבות והמדות וצריכות דקדוק יב מושגם הימרא דפסח והדעות משתחלמין, והדינים שמתעמים לאלפים. והיו טעם שבת-הגדול, לאמר: השבת אשר בה דריש הגדול שבחכמים, וירושלמי להשתמש בכי"ב בשם "הגדל" בתם נראה ממישה הגדול שבהם

קיי"ט) ופרש"י בשם ה"י הלוי, ונזמא וכן בכל מקום. וכן לענין, שי מידות לבנות היו מפתחותיו של קרה" (בפסחים ק"ט). פרש"י, "לאו דוקא וכן כל שי שבש"ס" וכן הם דברי הערך, ערך "הגם" והגם ברכות כ' ב"ב קל"ג, הלוי צ"ה ועוד. גם מבקריו האחרונים, בעל מאור עינים, מהרצ"ה הוה, ומנהיגי הדרא מעט על המגלה הזאת. ואנכי אבוא רק להרחיב התקרה בענין הזה ואתאמין לקרב הדברים אל השכל ע"פ אהיו כללים, כחפשי אהיו התקרה הפסולטית שבכל מספר ומספר. הכללים היתה עקרים בתקרה הזאת הם: א) בתרגום אהר ישקף לשונם בעצמם במקום אהר, כמו שהראיתי כבר למעלה. ב) בתרגום אהר ישקף לשון המקרא, השגורה על פיהם. ותפסו ע"פ זה המספר הנמצא כבר על הנושא הזה בתנ"ך. כן למשל נמצא: (כ"ד ויהי), "וכי זה בצפורי י"ז שנים קרא על עצמה, ויהי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה..." על האופן הזה תלו גם בחפ"ד, מספר הספורי במספר הנכ"ל. והכ"ן אהל במספר, "שתי שנים ומחצה" או "ג' שנים ומחצה" אשר עדין לא התיישבו בזה התקדים שלפניו בסנהדרין צ"ג נמצא, כי זה מובא מלך שתי שנים ומחצת. המספר הספורי הזה אינו מדויק בשום אופן. ואף שלא נכנס לדברי ההספורים, שנמשכה ממלכתו ב"ז כוכבא הערך ב"א שנה, ושמלכו על ישראל ג' דורות זה אהר זה, ושמותיהם: הומלוס כן הומס כן כוכבא, על כל פנים אי אפשר שכל הפרוע הזה לא האריך רק זמן קצר בזה. ולא עוד אלא שהמאמר הזה סותר את הכריזה (איכה רבה פ' בלע), אשר, אנדריונים קיסר דקוף את ביתר שליש שנים ומחצה". על דרך זה אמרו (איכה רבה פ' לא עליכם): "מישפט השעים ביהונם י"ב חדש, מישפט נבוכדנצר ג' שנים ומחצה" (צ"ל אדריונים), מישפט אכסניוס ג' שנים ומחצה" וכוונתם על מה שאמרו לעיל (איכה רבה פ' הו צידה): "שלוש שנים ומחצה הקפו אכסניוס את ירושלים" אף שהמספר אינו מדויק, נודעו ובפתיחה דאיכה ל' נמצא: "מה עשה נבוכדנצר? בא יישיב בדבני שר אנטיוכיא (ז) ושלח את נבוכדנצר רב טבחים להחריב את ירושלים. ועשה שם שלוש שנים ומחצה, וכו' וזוהי שוקעת בכל יום מפהיים ומחצה עד שישקעה כלה וכו'". הרש"י מתאמין לתקן מה הנורא ולהגם "שנה ומחצה", כמבואר בסוף, כי בשנה התשיעית בעיטרה להדיש העיטר סמך מלך בכל על העיר ובעשתי עשרה שנה כרביעי בתשעה להדיש בתקעה העיר". אבל באמת יש לגרום תמוך שם קיסר רומי תחת השם "נבוכדנצר", אשר חכמי המדרש השתמשו בו בכל פעם, אולי מפני הנראה, כי ללא זאת קשה לנו ב"ב, מה לנבוכדנצר בדפני של אנטיוכיא? ע"י החוקן הזה נכון לרבה מקורות הספורים פלואים. כן השתמשו בהגם "אלכסנדר" תמורת מרכיונס (כוכב נ"א) וכן השתמשו בהגם "בלעם" ובשמות אחרים לכמות על כונתם מטעם ידוע.

לפי דעתי נגדו אהר המספר הזה, על ידי הכתוב "עד עידן ועידנים ופלג עידן", שפרש"י יוכל להיות "ג' ומחצה" או "ג' ומחצה", כדרך דרישתם: עידן אהת ערנים ישתיס הרי כאן שלש... ועל הדרך הזה נמצא (סוף הוריות): מלך רב וקפ"ו שנים ומחצה. ואפשר לומר, כי המספר הזה אינו מדויק ומסוין היטב, כי כן נמצא, שהיה רב אפס גדול מרי הנימא שתי שנים ומחצה (כתובות ק"ג). וכן היה הוננו גדול משמעון שתי שנים ומחצה (ימא ל"ש בעין יעקב) וכן עכב אבנה את מלכות בית דוד שתי שנים ומחצה (מנהגין כ"ג). וכן אמרו (איכה א) מעשה במרים בת נהחום) על איהו התנן, שהישים דברים בתורים להקיסר, "שיערו חכמים שנתתי של אותו תינוק, ונמצא כן שתי שנים ושישה חדשים ושיש יענית ומחצה". ובעל "פס עקף" מתפלא, הדבר תימה שתינוק קטן כזה יחכם להשיב דברי חכמה כאלה". ונמצא עוד (ירוש' מגילה פ"א ה"א): "הי יחנן לא נותה ג' שנה ומחצה לבית יערא מן צערא... וכן, מי גרם לישאל שישיב בוכעה שתי שנים ומחצה" (פ' תענית ה') וכן, "הה מאתינא היה לומר בירושלים תלת שנין ופלג". וכן, "א"ר ונתן ג' שנים ומחצה השכינה וישבת על הר ההגים" (איכה פתוחתא כ"ה). וכן ראוי לעיל, שההומה שקעה מפהיים

על השנהת יין כשר*) ; כוב הוא שנתתי שום פרי-ככל
 אצל הרב מ"ז. האמת היא כי מר פאלונואי קנה היו יין
 כשר בבית מסחר אבלאשה, ושכניו כמשונה מאנתי
 לתת לו הכשר, שלא תצא בזה עיי מר פאלונואי תקלה ;
 ואחרי כן פזני בעל המסחר, לתת לו הרבשה, כאשר
 גם אתן לשאר קוני יין כשר מלוציא. בהמצפה נלוי
 נ"ב הובאה שאלה אל הרב ר"מ מאירזאן מדוע לא יקפיד
 שה' פאלונואי משתמש בחתם המוויף אחרי הותמי, למען
 הכשל את הרבוס. בזה יבין כל אדם, שאלמלי היה יכול
 להשיג אצלי הכשר היו על יין נסך לא היה צריך לזוף
 את הותמי, ועתה -- שמעי רבותי הקדאים והשתוממו.
 תחת לרדוף באף את המוויף מביא מר בראמבערג ראה
 ועדות ממני, הוא לוקחו תחת כנפיו.

מנהג אונגרי.
 תעודות הרבנים הובאו אלינו ובעינינו ראינו
 האינינאל, עצם כתב ידו של הרבני מסמניסלב וחתי עם
 חותם הקאטשוק שלו. שם כתב בפירושו, כי מר מנהג
 אונגרי הוא י"א אלקים והוא דאוי והגון לספחה אל
 בהנת הנאמנות בנינע לכשרות ויכולים לבטוח בו שיעשה
 חובתו וכו' וכי כרת של תורה, ההכשר הזה הוא משנת
 תרס"ג. בשנת תרס"ה הדין ההלוי הגיל את ההכשר ושם
 הוא כתב בזה"ל : ואעירה בו כי הוא איש אשר אמון
 בו הולך נכחה במסלה העולה בית אל ויכול לסמוך
 על אמונתו והשגחתו על הכשר היין בלב
 נכון וכשהי'. גם את העודת הרה"ג מלוב זיל ראינו,
 המערכת.

דעם בעריהמשען העררן ד"ר מ. פרייליך, לעמבערג.
 איהרע היררישע שפעצאלטישע אין קדיצערן
 דער איך פעראלטעטען ליסענענדיגע ביים מעגליכען
 וועי הייבליכען געשלעכט, פערדיענט דיע ערמאנטערונג
 העסיעניגען, דער מיט ווייזווייט אינד לעבע דיעזע מענטש-
 שענפריינדליכע קנסט איינאכט, איהר וויסענשאפטלי-
 בעס פארענען אים איינריכטען דיעזער כריכע איז
 וואונדערבאר, דורך דיע קורצע צייט, וועלכע עס פער-
 לאנגט, ואוועי דורך דיע איבערפליסנמאכונג דער אפע-
 ראציאנסערעטע אינד מעדיצינען, דיעזעס עקסעמפלאר
 פאן סקראטאלהערניע פאן גראפצן וואלמען, העלבעס
 איך זעהע אינד דאס זיע אין זא קריצער צייט זא
 זיט ציריקגעבראכט האבען, ערמינגט מיר, איהנען צו
 זאגען, דאס איי הרע מעט הארע אייך אינטער דען
 איטאליענישען ארצטען אינד קראנקען בעקאנטט נע-
 געבען ווירד, אינד פיעלע צו איהרע וואונדערבארען
 קור גרייפען מערדען.

מיט האבאכטינג, איהר קאלעגא
 Dr. med. & chirurgie Rasia del Polo Ginlio.

Dr. Leon Mirtenbuam
 ZAHNARZT
 Krakau, Grodzka 6.
 ord. 9-12 - 2-5
 פארצעלאן-עמאיל-אונד גאלדפלאמ-
 בען, קונסטליכע געביסע קראנען
 אונד גאלדבריקען.

חיסון יפו. — שפילמן לבוב: בסוף אפריל תכלה שנה. —
 י. פ. א) תורת השפה של אינדיקו 90 הלר. ב) בסמניסלב.
 ג) אצל מיס, עיון מידעות. — מבצבץ: תורה, אבל אין
 מחסור, איננו יכולים אז לקרוא ולשפוט. המענה הזה עורך
 גם לאחרים, השולחים "פיליטיניס" מבלי שדרשנו מידים —
 ארביק: התרגום הוא? — דאנד: איננו יודעים. — פ. הורוויץ:
 ארטיניה, סביב, רבי קרוב — לעוונסקי. — ניידרבר:
 אותיות "ס"ט", שהספרים מוספים לשמיתם היא קצור מהמלה
 היונית סטיגוס, שפירושו חוק אבן והוא כמו שהיו הפינים
 רגילים להוסיף בלת, "חוק" לשמותם. — "ציון" סלמוניא:
 מחה ליתומים מכל הארץ אין בשום מקום. — ש. לאמס: מ"ט!

אברהם י. כבישנר מברך מקרב לבו את ידידי
 מר שמריהו הרמן מזכרו להגילי אריסתו עם מהת מינה
 היינה מפרנקפורט.
 מו"ט ובכזה עשה אשר והצלחה לרעי היקר מר
 היום שלום ביטטנר בבאו ככרת הנשיאין עם מהת מרים
 ההברטטס מסנדן החדשה.
 חיים ברגבוים הלוי-אשפצין.
 ברגיש גיל הנני מברכים את מר זאב געלעס
 מדאבראמיל לנשיאין עם מר העלענע וויינבערג מיארא-
 סלאו. מו"ט גם להעירום.
 חיים אייזענבערג דרעי-היישא.
 הנני מברך את ידידי דרעי מר שמעון לאמס מס'
 סטבור בכרת מו"ט לארסו את מהת נעבי ענגלאנד
 מפדועווארסק. יצחק אייזיק זליק — באדיסלאו.
 בכרת מו"ט אברך את ידידי מר שמעון לאמס
 לכאי בכרת האירוסין.

שמעון וואקף — סטבור הישנה.
 במו"ט לידדי מר דוב היינמאן בהרב אבר"ק
 להחנינו עם מהת צירל טילא בת הגי מו"ה שמואל
 חיים סאליק — איסטריק.
 ממעמקי לבבי אביע במו"ט לב"ד מר יהודא זאב
 לעהרער מקאליש לארסיו עם מהת פינע לעהרער
 הערציג מבארטפעלד.
 שמואל פריעהלער — ראזנאטיב.
 תלל כטל ברכתי לרעי מר זאב ענגעל לארסו את
 מהת פינא בת מר ניסן טויכמאן ממיטשיין.
 דוד הארץ — מיטשיין.
 במו"ט אל היתני הגי מו"ה משה יפאל הכהן
 נטווייט מדאראמישל ולמהי הגי מו"ה גרשין העניג
 מאיסטריק להחנינו בניהם וביחוד אברך את הצמד.
 חיים קלבער.
 הנני מברכים את מר חיים דוד אבראהם להחנינו
 עכ"ל מהת הגה בת הגי מו"ה משה וויילער מהאדרוב
 בממו"ט. משה יעקב עדלמן דרעי-היישא.
 ממעמקי לבבי הנני מכיע במו"ט למר בעהיש
 ריינמאן מאיסטריק לכלילתו עם בת הגי מר שמואל
 הערציג מבארטפעלד. מעביל מיללינגער — רובינא.
 הנני מברך בממו"ט את הגי מו"ה שלום פארהאר-
 צער דרעי-היישא לכלילת בתם מי שפרה עם מר
 דוד מיטשעניק. חיים יעקב מאניעס — זאד-אישטיט.

עורך נכבד! בנלוין י"א של העתון הזה באה
 תשובה על שאלתי, אבל לא מצד הנשאל, כי אם מצד
 איש זה אשר לא ידעתי, וכל תשובתו היא שקר וכזב. —
 שקר מוחלט הוא, כי אין לי סמכה מנדולי רבני גלוציא

ע"כ קבץ את כל בני עמי ודבר אל לבם, כי טוב
 להם לישלח יד בנפשם מנפול ביד אויב, אשר לא
 יתעיל עליהם ייחנם, כמו שהרגו את אחיהם. וכלם הרגו
 איש אחיו, או נכבה נר ישראל האהרן ושארית הפלשים
 הם עבדים שפלים עד היום הזה.

המדע והאמונה. חוקר הטבע הפרופסור ריינקע
 דרש בהברת חוקרי הטבע ופסיכולוגים במינכן ע"ד
 השאלה, אם אמת היא, כי ידועת הטבע מביאה ליר
 כפירה, אמת כי המדע אינו נושא פנים, אבל אין לשכוח,
 כי המדע אינו מכיל עובדות לבד, כי אם גם ספקות ואינו
 באמת אלא מלחמה בעד האמת, מה שאנו יודעים הוא
 דק טפות אהדות בים הגדול של הבלתי נודע, מאחרי
 הנראה נמצא הבלתי נראה, והוצפה היא להגיד, כי אין
 ממש באהרון יען אין אנו רואים אותו, בכחינה הזאת.
 אין מצב החכמה רימינו שונה מאשר היה בימי קפלה או
 ניוטון, אדרבה, ככל אשר הוספנו דעת כן נוספו לנו
 החידות, כל שטות הפילוסופיה בזמן הזה מהזיקות את
 ההמרות (מטריאליסמוס) לשטה נושנה, שכשלה כבר,
 הכפירה (אטיאיסמוס) היא הבל, יען כי טעות היא מעקרה,
 לא ההקדמות ידועות הטבע ילדה אותה, כי אם אמונת
 ההבל במורי שקר, דוקא חוקרי הטבע הגדולים, שכוללו
 נתיב בהכמה, כמו קפלה, ניוטון, אמפערי, לורד קלוין,
 ליבויג, י. ר. מאיר, ע. פ. באעה, הוקסלאוי ועוד, לא ראו
 מעולם בטבע תהו ובהו הצפוי אל המקרה העור, כיראם
 מעשה ידי אמן המסדר בתבונה, מעשה המעיד על עושהו.
 ריינקע הוכיח זאת מכמה מאמרים בספריהם, אולת היא
 לחשוב, כי כאשר יודגו מספר אטומים ידועים יחדו
 יתהוו מהם איזה צמה, בעיה או אדם, זה לא יהיה אף
 בכמה מיליוני שנים, יוצר תורת הכה י. ר. מאיר
 החזיק את חכמת הטבע לבית למוד הדת, ריינקע מאמין
 בתורת ההתפתחות, אבל בראותו דק תבונה והשכל בכל
 הגעשה בטבע ובכל החי, אי אפשר להחליט אהרת מאשר:
 יד אלקים עשתה זאת, כל ההתקדמות בחכמת הטבע רק
 חזקה את הרושם, כי מאחרי העולם ומלואו נמצא כח
 מנהל בתבונה, לדרוש שאותו הכח, שאנו קוראים לו
 אלוה, יתגלה לנו יותר, בהכנסו אל עולם הכרתנו, הוא
 ישות, כשימינו אל לב, כי אף להשיג את מהות כח
 הכבר נבצר מכה השגתנו, הרוש חזק את כל דבריו אלה
 כראיות מחכמת החיים, על שטת דרוין אמר, כי למרות
 כל התקדמות החכמה אין סבת ההיים וסוד השכל יוצאים
 עתה מידי חידה אף כמלוא הוט השערה, צורת העולם
 עיפ, התולדה, של דרוין היא השערה יפה, שנתנה
 להתוכה עליה, יש לו גם כעין חזק לדבריו, אבל אין לו
 שום ראיה ברורה, להסביר את התועלויות מתוך תורת
 הברור שלו, צוכטוואהל, היוצא מזה הוא, כי התקדמות
 המדע אף בכחה לעצר בעד הצרך הדתי של האדם,
 העומד ומתקים לא פחות מבקשת האמת.

ארנז מכתבים.
 אל המתחלחלים בניישראל: לא עם הארץ חסיה,
 אלו הבנותם פירוש המלות או הייתם מוצאים שם את ההפך
 מאשר מצאתם. — ש. הלר: התרוין הוא, כי בני דורו של
 הרע"ב לא היו בקיאים בואלוגיה, בחכמת הטבע אין חכם יהודי
 יכול לדעת יותר מבני דורו. חכמי התלמוד ידעו יותר, זה ברור,
 כי כימים העתיקים היה מצב החכמה גבוה מאשר כימי הביניים. —
 רייך: לא. — א. ב. גווארדוויץ: פנה בשאלתך אל ד"ר

פאם 31 מעריץ 1890 Nr. 75 דייכנע-
 ועטין בלאטט, פיר דאס ראבינאט ערפאר-
 דערריכע בילדונג אונד איבער די לויט
 פארנ. 28 נעמינדעשטאטוטס ערפארדע-
 ליכען קיואליפיקאצאן צו לעפערען.
 דיא מיט אבענבעיינעטען נאכיווייען
 בעלענטען געזוכע זינד ביו 1. יוני 1907
 אין דער איזראעלישישען קולטוסנעמינדע
 צו איבער-היינען.
 כושטאטש אס 10 פערין 1-97
 אביש שמערן הורש אבערדאם
 ישראל משה פרעמינגער

קאנקורס.
 ביי דער איזראעלישישען קולטוס-
 נעמינדע אין בושטאטש געלאונט דיא
 ערלעדיגטע שטעלע איינעס ראבבינערס צור
 בעזעטצונג. די בעציגע ווערדען פארבע-
 האלמליך דער אלפלעליגען פעשטענדיגונג
 מיט דער קולטיס-נעמינדע רעפרעזענטאצין
 אויף 3000 קראנען יעהרליך אויסער דער
 נעבענאייןקנפטע בעשטימט. דיא בעוערבער-
 האכען דען נאכיווייס איבער איהר אלטער,
 עסטערריישישע שטאטסביורגערשאפט איבער
 דיא אים נרונדע פאראנ. 11 דעס נעזעטצעס

כשר של פסח
צערעס שפייזע-פעט
 איזט דאס איינציגע פלאנצענפעט, דאס אים אינלאנד אויס דער קאקאסנוס
 זעלבסט אין דער אייגענען פאבריק געפרעסט ווירד.
 דיע נעזאמטערציניניסע, פאם פרעסען דעס נוסקערנס ביו ציר פערפאקונג אונד
 פערזענדליג, שטעהט אונטער זארגפאלטיג רישועלער אויפזיכט, זאדאס יעדע גאראנטיע
 פיר היינליכע אונד היינענישע הערשטעללונג געבאטען ווירד, וויר ערציניגען
צערעס שפייזע-פעט
 אונטער דער שמרענג רישועלען אויפזיכט זיינער עהרווירדען דער העררן ראבבינער
ר' שמחה פרענקעל אויס פאדנורווע.
Georg Schicht A. G. Aussig a/d Elbe.

